

ผลกระทบของ TFRS 15 ต่อการรายงานทางการเงิน ในอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้าง

วันที่ได้รับต้นฉบับบทความ : 10 พฤศจิกายน 2563

วันที่แก้ไขปรับปรุงบทความ : 24 มกราคม 2564

วันที่ตอบรับตีพิมพ์บทความ : 3 กุมภาพันธ์ 2564

ดร.ปัญญา อีระวรวาณิช

รองศาสตราจารย์ประจำภาควิชาการบัญชี
คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ดร.สุณีย์รัตน์ วุฒิจินดานนท์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาบัญชี
คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

บทคัดย่อ

ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2562 เป็นต้นมา มาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 11 (สัญญาก่อสร้าง) และ 18 (รายได้) ถูกแทนที่ด้วยมาตรฐานการรายงานทางการเงิน ฉบับที่ 15 (TFRS 15) ซึ่งเป็นกรอบที่สมบูรณ์ในการพิจารณาว่า เมื่อไรควรรับรู้รายได้และรับรู้จำนวนเท่าไร ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์ เพื่อสำรวจนโยบายบัญชีที่ใช้ในการรับรู้รายได้และสำรวจผลกระทบของ TFRS 15 ต่อการรายงานทางการเงินของ 91 บริษัทตัวอย่างในอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้าง

ผลการสำรวจข้อมูลพบผลการวิจัยที่สำคัญสามประการ ประการแรก บริษัทในหมวดพัฒนาอสังหาริมทรัพย์รับรู้รายได้ ณ จุดของเวลา ในขณะที่บริษัทในหมวดรับเหมาก่อสร้างรับรู้รายได้ตลอดช่วงเวลาตามอัตราความก้าวหน้าของงาน ร้อยละ 77 ของธุรกิจหมวดรับเหมาก่อสร้างเลือกใช้วิธีปัจเจกนำเข้าในการวัดอัตราความก้าวหน้าของงาน ประการที่สอง 18 จาก 91 บริษัทปรับปรุงงบการเงินย้อนหลัง จากรายการปรับปรุงของ 18 บริษัท โดยเฉลี่ยกำไรสะสมต้นงวดเพิ่มขึ้น 108 ล้านบาท หรือร้อยละ 1.5 ของส่วนของผู้ถือหุ้นต้นงวด ส่วนงบการเงินปี 2562 TFRS 15 ทำให้รายได้โดยเฉลี่ยลดลงร้อยละ 0.73 ของรายได้รวม และอัตรากำไรสุทธิลดลงร้อยละ 0.81 เมื่อเทียบกับการรับรู้รายการตามมาตรฐานฉบับเดิม ประการที่สาม ร้อยละ 61 ของ 18 บริษัทที่ปรับปรุงงบการเงินย้อนหลังเลือกใช้วิธีปรับปรุงเฉพาะสัญญาที่ยังมีอยู่ในวันที่เริ่มใช้มาตรฐานฉบับใหม่ (Modified Retrospective Approach)

คำสำคัญ: TFRS 15 การรับรู้รายได้ อุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์ รับเหมาก่อสร้าง การเปิดเผยข้อมูล

The Effects of TFRS 15 on Financial Reporting in Property and Construction Industry

Received: November 11, 2020

Revised: January 24, 2021

Accepted: February 3, 2021

Dr.Panya Issarawornrawanich

Associate Professor of Department of Accounting,
Thammasat Business School, Thammasat University

Dr.Suneerat Wuttichindanon

Assistant Professor of Department of Accounting,
Kasetsart Business School, Kasetsart University

ABSTRACT

Since January 1, 2019, Thai Accounting Standards 11 (Construction contracts) and 18 (Revenues) have been replaced with Thai Financial Reporting Standard 15 (TFRS 15) as a comprehensive framework for determining when to recognize revenue and how much revenue to recognize. As a result, the aims of this research are to survey accounting policy for revenue recognition and to investigate the impacts of TFRS 15 on financial reporting of 91 sampled firms in the property and construction industry.

The survey results reveal three important findings. Firstly, firms in the property development sector recognized revenue at a point in time, while those in the construction sector recognized revenue over a period of time based on project progress. Seventy-seven percent of the construction firms adopted the input method for measuring project progress. Secondly, 18 out of 91 firms restated their financial reports, and the beginning retained earnings increased by 108 million Thai baht, on average, or 1.5 percent of the beginning equity. In addition, for the financial statements of 2019, revenue decreased by 0.73 percent of total revenue and net profit ratio decreased by 0.81 percent under TFRS 15, in comparison with under the previous standards. Thirdly, 61 percent of the 18 restating firms adopted modified retrospective approach.

Keywords: TFRS 15, Revenue Recognition, Real Estate Industry, Construction, Disclosures

1. บทนำ

ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2562 เป็นต้นมา การรับรู้รายได้สำหรับบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอย่างมากอันเนื่องมาจากการบังคับใช้มาตรฐานการรายงานทางการเงินฉบับที่ 15 เรื่อง รายได้จากสัญญาที่ทำกับลูกค้า (TFAC, 2019) (เรียก TFRS 15 จากนั้นเป็นต้นไป) TFRS 15 ถูกนำมาใช้แทนที่มาตรฐานการบัญชี 2 ฉบับ และการตีความ 4 ฉบับ ได้แก่ มาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 11 (ปรับปรุง 2560) เรื่อง สัญญาก่อสร้าง มาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 18 (ปรับปรุง 2560) เรื่อง รายได้ การตีความมาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 31 (ปรับปรุง 2560) เรื่อง รายได้-รายการแลกเปลี่ยนเกี่ยวกับบริการโฆษณา การตีความมาตรฐานการรายงานทางการเงิน ฉบับที่ 13 (ปรับปรุง 2560) เรื่อง โปรแกรมสิทธิพิเศษแก่ลูกค้า การตีความมาตรฐานการรายงานทางการเงิน ฉบับที่ 15 (ปรับปรุง 2560) เรื่อง สัญญาสำหรับการก่อสร้างอสังหาริมทรัพย์ และ การตีความมาตรฐานการรายงานทางการเงิน ฉบับที่ 18 (ปรับปรุง 2560) เรื่อง การโอนสินทรัพย์จากลูกค้า

ด้วยการยกเลิกมาตรฐานและการตีความรวม 6 ฉบับดังกล่าว จากนั้นเป็นต้นไป เกณฑ์ในการรับรู้รายได้ในทุกอุตสาหกรรมจะเหมือนกันตาม TFRS 15 แต่สำหรับผู้จัดทำงบการเงินยังมีความกังวลในการใช้มาตรฐานปีแรก (Peters, 2016) เนื่องจากรายได้เป็นรายการหลักของธุรกิจและมีผลกระทบต่อทั้งงบกำไรขาดทุนเบ็ดเสร็จ งบแสดงฐานะการเงิน และอัตราส่วนทางการเงินหลายรายการ เช่น อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น และราคาหุ้น (Boonyoung & Acaranupong, 2018) เมื่อทุกกิจการต้องเปลี่ยนมารับรู้รายได้ตามมาตรฐานฉบับใหม่ งบการเงินปี พ.ศ. 2562 จึงน่าจะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมีสาระสำคัญ สภาวิชาชีพบัญชี ในพระบรมราชูปถัมภ์ (Tantirittisak, 2019) ได้ระบุถึง 6 อุตสาหกรรมที่ได้รับผลกระทบอย่างมีสาระสำคัญจากการใช้ TFRS 15 ได้แก่ ธุรกิจสื่อสารโทรคมนาคม ธุรกิจเทคโนโลยี ธุรกิจสื่อและบันเทิง ธุรกิจอุตสาหกรรมยานยนต์ ธุรกิจค้าปลีกและสินค้าอุปโภคบริโภค และธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ Toommanon (2020) ได้อธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับการรับรู้และจัดประเภทรายการทางการเงินในอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้างว่า จะเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

เมื่อ TFRS 15 เกิดผลกระทบกับการรายงานทางการเงิน งานวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์ เพื่อสำรวจผลกระทบต่อการรายงานทางการเงินจากการเริ่มใช้ TFRS 15 ในอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้างที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย เพื่อหาหลักฐานเชิงประจักษ์สนับสนุนประเด็นที่ Toommanon (2020) เคยให้ไว้ อุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้างมีความน่าสนใจด้วยเหตุผล 3 ประการ (1) อุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้างเป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมที่จะได้รับผลกระทบจากการบังคับใช้มาตรฐานฉบับใหม่ (KPMG, 2016; Silvia, 2015) เพราะมาตรฐานเฉพาะที่เคยใช้อยู่เดิมโดยเฉพาะมาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 11 เรื่อง สัญญาก่อสร้าง ถูกยกเลิก (2) อุตสาหกรรมนี้เป็นหนึ่งในตัวขับเคลื่อนเศรษฐกิจในประเทศ (REIC, 2020) เมื่อมาตรฐานฉบับใหม่มีผลกระทบอย่างมากต่อรายได้ย่อมส่งผลกระทบต่อตัวเลขกำไรสุทธิและราคาหุ้น (Boonyoung & Acaranupong, 2018) ทำให้แผนกลยุทธ์ของธุรกิจอาจปรับเปลี่ยนและส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจโดยรวมต่อไป และ (3) Chavanwan & Srijunpetch (2020) พบว่า อุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้างเป็นอุตสาหกรรมเดียวที่พบความสัมพันธ์ระหว่างการนำ TFRS 15 มาใช้กับคุณภาพกำไร โดย TFRS 15 ทำให้กิจการมีคุณภาพกำไรเพิ่มขึ้น

ใน TFRS 15 การรับรู้รายได้จะมี 2 ทางเลือก ได้แก่ การรับรู้รายได้ ณ จุดของเวลา (Point in Time) และการรับรู้รายได้ตลอดช่วงเวลา (Overtime) งานวิจัยในต่างประเทศพบว่า บริษัทพัฒนาอสังหาริมทรัพย์เปลี่ยนวิธีการรับรู้รายได้เมื่อโอนเป็นทยอยรับรู้ตลอดช่วงเวลา ทำให้บริษัทสามารถรับรู้รายได้ได้เร็วขึ้นและมีกำไรเพิ่มขึ้น (Trabelsi, 2018) จึงเกิดคำถามว่า กิจการอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้างในประเทศไทยจะเปลี่ยนการรับรู้รายได้บ้างหรือไม่ นอกจากนั้น การรับรู้รายการและการจัดประเภทรายการทางบัญชีของธุรกิจอสังหาริมทรัพย์เปลี่ยนไปจากเดิมในหลายประเด็น

(Toommanon, 2020) จึงน่าสนใจที่จะศึกษาว่า มีรายการอะไรบ้างที่เปลี่ยนแปลงไป และเมื่อนำมาตรฐานฉบับใหม่มาใช้ กิจการต้องปรับปรุงผลกระทบสะสมย้อนหลังกับงบการเงินที่นำมาเปรียบเทียบเสมือนหนึ่งว่า กิจการใช้มาตรฐานฉบับใหม่ มาตั้งแต่ต้น เรียกว่า Full Retrospective Approach แต่การคำนวณผลกระทบสะสมตั้งแต่ต้นทำได้ยากและมีต้นทุนสูง มาตรฐานจึงผ่อนปรนให้กิจการสามารถปรับผลกระทบเฉพาะสัญญาที่มีอยู่ ณ วันที่เริ่มใช้มาตรฐาน (1 มกราคม พ.ศ. 2562) กับกำไรสะสม ณ วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2562 วิธีหลังนี้เรียกว่า Modified Retrospective Approach ทางเลือกทั้งสอง ส่งผลกระทบต่อตัวเลขในงบการเงินแตกต่างกันจึงเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่น่าสนใจว่า กลุ่มตัวอย่างในอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์ และก่อสร้างเลือกใช้วิธีการใดในการปรับปรุงงบการเงิน จากประเด็นที่น่าสนใจตามที่กล่าว งานวิจัยนี้จึงมีคำถามงานวิจัยใน 3 ประเด็น ได้แก่ (1) ธุรกิจหมวดอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้างมีเกณฑ์ในการรับรู้รายได้อย่างไรตามเกณฑ์ใหม่ TFRS 15 เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมหรือไม่ (2) TFRS 15 ส่งผลกระทบต่อรายการทางการเงินของกิจการในปี พ.ศ. 2562 อย่างไรบ้าง โดยพิจารณาจากการปรับปรุงงบการเงินย้อนหลัง และการรับรู้รายการบัญชีที่เปลี่ยนแปลงไป (3) ธุรกิจหมวดอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้างเลือกใช้วิธีการปรับปรุงผลกระทบสะสมย้อนหลังโดยวิธีแก้ไขงบการเงินย้อนหลังกับสัญญา ทุกฉบับ (Full Retrospective Approach) หรือปรับเฉพาะสัญญาที่มีอยู่ในวันเริ่มใช้มาตรฐาน (Modified Retrospective Approach)

จากผลการศึกษากลุ่มตัวอย่างในธุรกิจพัฒนาอสังหาริมทรัพย์และรับเหมาก่อสร้างจำนวน 91 บริษัทพบว่า ทุกกิจการ ในหมวดธุรกิจพัฒนาอสังหาริมทรัพย์รับรู้รายได้เมื่อโอนการควบคุมอสังหาริมทรัพย์ให้ลูกค้า (Point in Time) ส่วนกิจการ ในหมวดธุรกิจรับเหมาก่อสร้างรับรู้รายได้ตามระดับความก้าวหน้าของงาน (Overtime) และร้อยละ 77 ของธุรกิจ รับเหมาก่อสร้างเลือกวัดระดับความก้าวหน้าด้วยวิธีป้อนปัจจัยนำเข้า (Input Method) หากเปรียบเทียบกับรับรู้รายได้ ก่อนปี พ.ศ. 2562 บริษัทไม่ได้ใช้นโยบายทางบัญชีในการรับรู้รายได้ที่เปลี่ยนไป เมื่อสำรวจผลกระทบจากการใช้ TFRS 15 ต่อการรายงานทางการเงินในปี พ.ศ. 2562 มี 18 จาก 91 บริษัทที่ปรับปรุงงบการเงินย้อนหลัง จากการเก็บข้อมูลในงบการเงิน ของทั้ง 18 บริษัทพบว่า การปรับปรุงงบการเงินย้อนหลังทำให้กิจการมีกำไรสะสมต้นงวดเพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ย 108 ล้านบาท หรือร้อยละ 1.5 ของส่วนของเจ้าของปีก่อน สำหรับผลการดำเนินงานปี พ.ศ. 2562 เมื่อเทียบกับมาตรฐานฉบับเดิม TFRS 15 ทำให้กิจการมีรายได้จากการขายและบริการลดลง โดยเฉลี่ยรายได้ลดลงประมาณร้อยละ 0.73 ของรายได้รวม และอัตรา กำไรสุทธิ ลดลงร้อยละ 0.81 สำหรับวิธีการในการปรับปรุงงบการเงินย้อนหลัง ร้อยละ 61 ของ 18 บริษัทเลือกใช้วิธี Modified Retrospective Approach ซึ่งเป็นวิธีที่มีต้นทุนในการจัดทำต่ำกว่าวิธี Full Retrospective Approach

ผลสำรวจจากงานวิจัยนี้มีประโยชน์ต่อผู้ที่เกี่ยวข้อง 4 ประการ ประการแรก ผลจากการเก็บข้อมูลใน 18 บริษัท ที่ปรับปรุงงบการเงินย้อนหลังแสดงว่า TFRS 15 ทำให้รายได้และอัตรากำไรสุทธิของกิจการลดลง ผู้บริหารจึงอาจต้องวางแผน กลยุทธ์สำหรับการดำเนินงานในปีต่อ ๆ ไปว่า จะทำอย่างไรให้อัตรากำไรสุทธิกลับขึ้นมาเท่าเดิมหรือเพิ่มขึ้น ประการที่สอง สำหรับนักลงทุน งบการเงินปี พ.ศ. 2562 และ 2561 จัดทำตามมาตรฐานที่แตกต่างกัน และมีเพียงร้อยละ 39 ของกลุ่มตัวอย่าง ที่แก้ไขงบการเงินปี พ.ศ. 2561 ที่นำมาเปรียบเทียบกัน ดังนั้น นักลงทุนต้องระมัดระวังในการใช้งบการเงินในช่วงปี พ.ศ. 2562 ในปี พ.ศ. 2563 จะมีการเริ่มใช้มาตรฐานการรายงานทางการเงินฉบับใหม่อีกครั้ง ได้แก่ มาตรฐานการรายงานทางการเงิน ฉบับที่ 16 เรื่อง สัญญาเช่า และมาตรฐานกลุ่มเครื่องมือทางการเงิน ซึ่งมาตรฐานทั้งสองกลุ่มนี้เกี่ยวข้องกับหลายรายการ ในงบการเงิน เช่น ลูกหนี้การค้า เงินให้กู้ยืม สินทรัพย์และหนี้สินจากสัญญาเช่า นักลงทุนจึงควรอ่านหมายเหตุประกอบ งบการเงินเพิ่มเติมว่า งบการเงินปีก่อนหน้าที่นำมาแสดงเปรียบเทียบกับงบการเงินย้อนหลังเสมือนว่า ใช้มาตรฐาน ฉบับดังกล่าวมาตั้งแต่ต้นหรือไม่ ประการที่สาม เนื่องจากเนื้อหาในสัญญาที่ทำกับลูกค้าเป็นสิ่งสำคัญที่จะนำไปสู่วิธีการ ในการรับรู้รายได้ที่ต่างกันได้ อย่างเช่นตัวอย่างของบริษัทพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ในต่างประเทศที่เปลี่ยนจากการรับรู้รายได้ เมื่อโอน (Point in Time) เป็นการรับรู้รายได้ตลอดช่วงเวลา (Overtime) สำหรับโครงการ Off-Plan Projects แต่แล้ว

ในประเทศไทยยังไม่มีบริษัทใดเปลี่ยนแปลงนโยบายบัญชีในการรับรู้รายได้ จากการศึกษาการเปิดเผยในหมายเหตุประกอบงบการเงินเพิ่มเติม งานวิจัยนี้พบว่า เป็นเพราะกิจการไม่ได้ระบุถึงสิทธิเรียกร้องให้ลูกค้าจ่ายชำระได้สำหรับงานที่ทำไปแล้ว (No Enforceable Rights) จึงทำให้ธุรกิจไม่สามารถรับรู้รายได้ตลอดช่วงเวลาได้ ดังนั้น ในการวางแผนกลยุทธ์ ผู้บริหารควรมีฝ่ายบัญชีเข้าร่วมประชุมด้วย เพื่อจะได้ประเมินได้ว่า แผนการดำเนินงานที่วางไว้นั้นจะมีผลลัพธ์ทางการเงินอันเป็นประโยชน์ต่อกิจการหรือไม่ ประการที่สี่ ผลสำรวจเกี่ยวกับนโยบายบัญชีที่กิจการเลือกใช้เป็นประโยชน์ต่อคนจากรายทางบัญชีและหน่วยงานกำกับดูแลและออกมาตรฐาน เช่น สภาวิชาชีพบัญชี ในพระบรมราชูปถัมภ์ ซึ่งสามารถใช้เป็นข้อมูลเกี่ยวกับแนวปฏิบัติทางบัญชีที่บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยเลือกใช้

2. ทบทวนวรรณกรรม

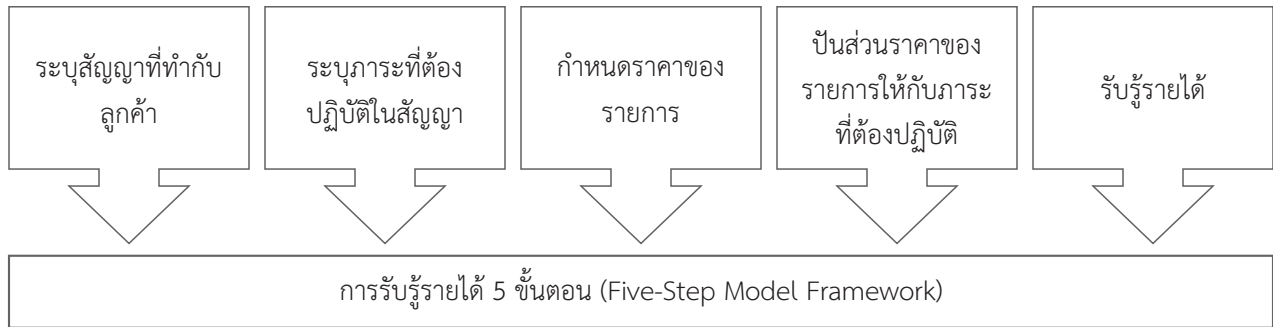
2.1 ภาพรวมของมาตรฐานการรายงานทางการเงิน ฉบับที่ 15 กับผลกระทบต่อการรายงานทางการเงินของธุรกิจสหกรณ์กรังภัยและก่อสร้าง

ก่อนปี พ.ศ. 2562 ธุรกิจพัฒนาอสังหาริมทรัพย์รับรู้รายได้ตามมาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 18 เรื่อง รายได้ (TAS 18) (TFAC, 2017a) ซึ่งกำหนดให้กิจการรับรู้รายได้เมื่อโอนกรรมสิทธิและความเสี่ยง (Risk and Rewards) ไปให้ลูกค้า ธุรกิจพัฒนาอสังหาริมทรัพย์จึงรับรู้รายได้เมื่อโอนกรรมสิทธิในอสังหาริมทรัพย์ เช่น ห้องชุด บ้าน ให้กับลูกค้า ส่วนธุรกิจรับเหมาก่อสร้างรับรู้รายได้ตามมาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 11 เรื่อง สัญญาก่อสร้าง (TAS 11) (TFAC, 2017b) ที่กำหนดให้กิจการทยอยรับรู้รายได้ตามขั้นความสำเร็จของงาน (Percentage of Completion) แต่เมื่อ TFRS 15 เริ่มบังคับใช้ตั้งแต่ 1 มกราคม พ.ศ. 2562 การรับรู้รายได้ของธุรกิจพัฒนาอสังหาริมทรัพย์และรับเหมาก่อสร้างจะเปลี่ยนไป ดังนี้

1. ทั้งสองหมวดธุรกิจจะใช้มาตรฐานฉบับเดียวกัน (TFRS 15) ในการรับรู้รายได้ เนื่องจาก TFRS 15 ถูกพัฒนาขึ้นเพื่อแทนที่มาตรฐานที่เกี่ยวข้องกับรายได้ทุกฉบับที่เดิมเคยแยกกันใช้ให้อยู่ในฉบับเดียว ดังนั้น เกณฑ์ในการรับรู้รายได้จึงต้องถูกปรับใช้ให้เหมาะสมกับลักษณะธุรกิจ ซึ่งเป็นที่น่าสนใจว่า ธุรกิจทั้งสองประเภทรับรู้รายได้แตกต่างไปจากเดิมหรือไม่ อย่างไร

2. การรับรู้รายได้จะพิจารณาจากการโอนอำนาจในการควบคุม (Control) ในสินค้าหรือบริการให้แก่ลูกค้า จากเดิมที่กิจการเคยรับรู้รายได้เมื่อโอนกรรมสิทธิและความเสี่ยง (Risk and Rewards) ให้ลูกค้า แต่ TFRS 15 กำหนดให้กิจการรับรู้รายได้เมื่อกิจการโอนอำนาจในการควบคุมสินค้าหรือบริการให้แก่ลูกค้า โดยการควบคุมนั้นไม่ได้ขึ้นอยู่กับกรรมสิทธิ์ตามกฎหมาย แต่พิจารณาได้จากหลายสิ่งรวมถึงความสามารถในการสั่งการการใช้งาน การได้รับประโยชน์จากสินทรัพย์ หรือความสามารถในการกีดกันกิจการอื่นไม่ให้สั่งการหรือใช้งานสินทรัพย์นั้น

3. หลักการรับรู้รายได้ ให้พิจารณาตามขั้นตอน 5 ขั้นตอน (Five-Step Model) หลักการรับรู้รายได้ถูกกำหนดเป็น 5 ขั้นตอนที่กิจการต้องปฏิบัติตามลำดับ (ภาพที่ 1) ซึ่งในอดีตไม่มีการกำหนดขั้นตอนดังกล่าวนี้

ภาพที่ 1: ขั้นตอนการรับรู้รายได้
ที่มา : Srijunpetch & Phakdee (2020)

หลักการที่สำคัญใน 5 ขั้นตอนมีดังนี้

1. ระบุสัญญาที่ทำกับลูกค้า สัญญาอาจเป็นลายลักษณ์อักษร ด้วยวาจา หรือประเพณีปฏิบัติทางธุรกิจก็ได้ ลูกค้าในขอบเขตของมาตรฐานฉบับนี้ เป็นลูกค้าที่มาจากรายได้หลักของกิจการ
2. ระบุภาระที่ต้องปฏิบัติในสัญญา ขั้นตอนนี้เป็นสิ่งใหม่หากเทียบกับมาตรฐานฉบับเดิม ด้วยรายการทางธุรกิจที่ซับซ้อนในปัจจุบัน เช่น กิจการขายบ้านโดยแถมเฟอร์นิเจอร์ให้หลัง ในทางธุรกิจแม้ว่า ในการโฆษณาจะระบุว่า กิจการจ่ายค่าเฟอร์นิเจอร์ให้ฟรี แต่แท้ที่จริงแล้วการตั้งราคาขายก็ได้รวมรายการที่เป็นของแถมไว้แล้ว ดังนั้น ราคาขายจึงครอบคลุม 2 ภาระที่กิจการต้องปฏิบัติให้ลูกค้า อันได้แก่ การขายบ้าน การมอบเฟอร์นิเจอร์ให้ รายได้ที่ได้รับจากลูกค้าจึงไม่ใช่รายได้จากการขายบ้านทั้งจำนวนอีกต่อไป
3. กำหนดราคาของรายการ ในขั้นตอนนี้ก็เป็นประเด็นใหม่ในมาตรฐานฉบับนี้เช่นกัน บางครั้งราคาที่แตกต่างกันอาจไม่ได้เท่ากับสิ่งตอบแทนที่กิจการจะได้รับ เช่น ราคาตามสัญญาก่อสร้างที่ตกลงกันอาจมีเบี้ยปรับเงินเพิ่มหากกิจการไม่สามารถก่อสร้างได้ทันตามสัญญา นอกจากนั้น ในการกำหนดราคาของรายการต้องไม่รวมองค์ประกอบการจัดหาเงิน เช่น กิจการให้ลูกค้าทยอยจ่ายชำระค่าก่อสร้างบ้านหรือผ่อนจ่ายค่าห้องชุดมาตั้งแต่วันที่จอง หากกิจการไม่ได้กระทำงานใด ๆ ให้แก่ลูกค้าเลย เงินสดที่รับจากลูกค้าเกินกว่า 1 ปี นั้นมาตรฐานพิจารณาเป็นการยืมเงินจากลูกค้า กิจการต้องรับรู้ดอกเบี้ยจ่ายจากเงินที่ได้รับจากลูกค้ามาก่อน
4. ปันส่วนราคาของรายการให้แก่ภาระที่ต้องปฏิบัติ จากข้อ 2 และ 3 เมื่อกิจการกำหนดราคาของรายการแล้ว จะปันส่วนราคาของรายการ (ข้อ 3) ให้แต่ละภาระที่ต้องปฏิบัติ (ข้อ 2) เพื่อรับรู้รายได้แต่ละภาระที่ต้องปฏิบัติต่อไป ในการปันส่วนราคาของรายการจะอ้างอิงจากราคาขายแบบเอกเทศ (Stand-Alone Price)
5. รับรู้รายได้เมื่อกิจการปฏิบัติตามภาระที่ต้องปฏิบัติแล้วเสร็จ การรับรู้รายได้แบ่งออกเป็น 2 แบบ คือ การรับรู้รายได้ภายในช่วงเวลาหนึ่ง (Overtime) หรือรับรู้รายได้ ณ จุดของเวลา (Point in Time) โดยการรับรู้รายได้จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อลูกค้ามีอำนาจควบคุมในการใช้งานสินค้าหรือบริการ ในส่วนของการรับรู้รายได้ภายในช่วงเวลาหนึ่ง กิจการจะรับรู้รายได้ตามระดับความก้าวหน้าของงานซึ่งวัดได้ 2 วิธี คือ วิธีผลผลิต (Output Method) หรือวิธีป้อนปัจจัยนำเข้า (Input Method) วิธีผลผลิตจะวัดจากการประเมินความสำเร็จ ความคืบหน้า ซึ่งมักประเมินโดยวิศวกร ส่วนวิธีป้อนปัจจัยนำเข้าวัดระดับความก้าวหน้าจากสัดส่วนของต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อต้นทุนทั้งหมดที่คาดว่าจะเกิดขึ้น

จากเกณฑ์ในการรับรู้รายได้ที่เปลี่ยนไปตาม TFRS 15 PwC (2017) วิเคราะห์ผลกระทบจากการใช้ TFRS 15 ต่อกลุ่มธุรกิจในกลุ่มอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้าง ดังนี้

1. กลุ่มธุรกิจบริการก่อสร้างไม่น่าจะได้รับผลกระทบมากนัก เพราะธุรกิจก่อสร้างยังสามารถรับรู้รายได้ตลอดช่วงเวลาที่บริการก่อสร้างตามอัตราความก้าวหน้าของงาน ซึ่งเดิมตามมาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 11 ก็มีการทยอยรับรู้รายได้ตามอัตราความสำเร็จของงาน ซึ่งเป็นแนวคิดแบบเดียวกันกับการรับรู้รายได้ตามอัตราความก้าวหน้าของงานใน TFRS 15 เพียงแต่ชื่อเรียกเปลี่ยนไป

2. กลุ่มบริหารจัดการอสังหาริมทรัพย์ก็น่าจะได้รับผลกระทบมากเช่นเดียวกัน เดิมกลุ่มบริหารจัดการอสังหาริมทรัพย์ เช่น นิติบุคคลของอาคารชุด รับรู้รายได้ตลอดช่วงเวลาที่ให้บริการตามสัญญา ในมาตรฐานฉบับใหม่ก็ยังคงรับรู้รายได้ตลอดช่วงเวลาตามบริการที่ทำให้ได้

3. กลุ่มธุรกิจพัฒนาอสังหาริมทรัพย์เป็นกลุ่มที่น่าจะได้รับผลกระทบมากที่สุด จากเดิมกลุ่มนี้รับรู้รายได้เมื่อโอน เช่น รับรู้รายได้เมื่อสร้างคอนโดหรือบ้านจัดสรรเสร็จและโอนให้ลูกค้าเท่านั้น แต่ภายใต้ TFRS 15 กลุ่มธุรกิจพัฒนาอสังหาริมทรัพย์สามารถทยอยรับรู้รายได้ตามความก้าวหน้าของงานก่อสร้างได้หากกิจการไม่มีทางเลือกอื่นในการนำสินทรัพย์ไปใช้ (No Alternative Use) และมีสิทธิบังคับให้ลูกค้าจ่ายชำระสำหรับการปฏิบัติที่เสร็จสิ้นถึงปัจจุบัน (Enforceable Right) เกณฑ์ใหม่นี้ทำให้ธุรกิจพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ในดูไบที่เป็นธุรกิจประเภทพัฒนาคอนโดแล้วขาย (Off-plan Projects) รับรู้รายได้ตามอัตราความก้าวหน้าของงาน ทำให้กิจการมีรายได้เพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับมาตรฐานฉบับเดิม (Trabelsi, 2018)

2.2 การจัดประเภทและการรับรู้รายการตามมาตรฐานการรายงานทางการเงิน ฉบับที่ 15 ในอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้าง

นอกจากภาพรวมของผลกระทบจากการใช้ TFRS 15 ตามที่ PwC (2017) วิเคราะห์ไว้แล้ว หากวิเคราะห์ลึกลงไป ในขั้นตอนของการรับรู้รายการและการจัดประเภทของรายการทางการเงินในกลุ่มอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้างสามารถอธิบายได้โดยจำแนกตามหมวดธุรกิจ ดังนี้

2.2.1 ธุรกิจพัฒนาอสังหาริมทรัพย์

Toommanon (2020) สรุปประเด็นของรายการทางการเงินที่จะเปลี่ยนแปลงไปสำหรับธุรกิจพัฒนาอสังหาริมทรัพย์เมื่อปฏิบัติตาม TFRS 15 ดังนี้

1. สัญญาที่มีการให้สินค้าโดยไม่คิดมูลค่า (ของแถม) หรือค่าใช้จ่ายที่จ่ายแทนลูกค้า

ธุรกิจพัฒนาอสังหาริมทรัพย์มักจะทำการตลาดโดยมีของแถม เพื่อจูงใจลูกค้า เช่น เฟอร์นิเจอร์หรือเครื่องตกแต่ง เดิมตาม TAS 18 กิจการจะบันทึกต้นทุนของแถมเหล่านี้เป็นค่าใช้จ่ายในการขาย แต่เมื่อพิจารณาตาม TFRS 15 ของแถมต้องรับรู้เป็นต้นทุนขายอสังหาริมทรัพย์เพราะถือว่าเป็นต้นทุนที่เกี่ยวข้องในการให้ได้มาซึ่งสัญญาหรือจูงใจให้มีรายได้จากการขายได้

2. ค่าใช้จ่ายที่จ่ายแทนลูกค้า

นอกจากของแถมแล้ว ธุรกิจพัฒนาอสังหาริมทรัพย์มักทำการตลาดโดยเสนอจ่ายค่าใช้จ่ายบางส่วนแทนลูกค้า เช่น ค่าธรรมเนียมในการโอนบ้านหรือห้องชุด ค่าส่วนกลางที่ต้องจ่ายให้นิติบุคคลของหมู่บ้านหรืออาคารชุด ตาม TAS 18 กิจการ

รับรู้ค่าใช้จ่ายดังกล่าวนี้เป็นค่าใช้จ่ายในการขาย แต่เมื่อปฏิบัติตาม TFRS 15 ค่าใช้จ่ายเหล่านี้ต้องหักจากรายได้ที่รับรู้จากสัญญา

3. ต้นทุนส่วนเพิ่มในการได้มาซึ่งสัญญา

ตาม TAS 18 ต้นทุนส่วนเพิ่มในการได้มาซึ่งสัญญา เช่น ค่านายหน้า ค่าใช้จ่ายในการสร้างสำนักงานขาย ถือเป็นค่าใช้จ่ายในการขายเมื่อเกิดรายการ แต่ตาม TFRS 15 ต้นทุนส่วนเพิ่มนี้ทำให้ได้สัญญาในการขายสินค้ากับลูกค้ามา กิจกรรมสามารถรับรู้ต้นทุนดังกล่าวเป็นสินทรัพย์และทยอยตัดจ่ายให้สอดคล้องกับรายได้ การรับรู้ต้นทุนส่วนเพิ่มเป็นสินทรัพย์นี้ทำให้กิจกรรมพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ในดูไบมีค่าใช้จ่ายลดลงถึง 30% (Trabelsi, 2018)

2.2.2 ธุรกิจรับเหมาก่อสร้าง

สำหรับธุรกิจรับเหมาก่อสร้าง รายการที่น่าจะกระทบจากการเริ่มใช้ TFRS 15 จะเป็นเรื่ององค์ประกอบการจัดหาเงิน และการวัดอัตราความก้าวหน้าของงาน

1. องค์ประกอบการจัดหาเงิน

ในขั้นที่ 3 ของการรับรู้รายได้ 5 ขั้นตอน กล่าวถึงกรณีที่กิจการรับเงินล่วงหน้าจากลูกค้ามานานเกิน 1 ปีโดยยังไม่ได้ปฏิบัติตามระบอบใด ๆ ให้ กิจการต้องรับรู้ดอกเบี้ยจ่ายจากเงินที่รับมาล่วงหน้า เพราะเปรียบเสมือนกิจการกู้ยืมเงินจากลูกค้า สำหรับธุรกิจรับเหมาก่อสร้างมักให้ลูกค้าชำระเงินล่วงหน้า หากบริษัทยังไม่ได้เริ่มทำงานก่อสร้างและเงินที่ได้รับมาล่วงหน้านี้นานเกินกว่า 1 ปี กิจการต้องพิจารณาแยกองค์ประกอบของการจัดหาเงินออกจากราคาของรายการ ทำให้กิจการจะมีดอกเบี้ยจ่ายเพิ่มขึ้น อันจะส่งผลต่ออัตราส่วนทางการเงินหลายรายการ

2. การวัดอัตราความก้าวหน้าของงาน

ใน TAS 11 กิจการรับเหมาก่อสร้างจะรับรู้รายได้โดยอิงความสำเร็จของงานก่อสร้าง โดยขึ้นความสำเร็จของงานก่อสร้างพิจารณาจากรายการใดรายการหนึ่ง ดังนี้

1. อัตราส่วนของต้นทุนการก่อสร้างที่เกิดขึ้นแล้วจนถึงปัจจุบันกับประมาณการต้นทุนการก่อสร้างทั้งสิ้น
2. การสำรวจงานที่ได้ทำแล้ว หรือ
3. การสำรวจอัตราส่วนของงานก่อสร้างที่สำเร็จกับงานก่อสร้างทั้งหมดตามสัญญาโดยพิจารณาจากการสำรวจทางกายภาพ

ใน TFRS 15 กิจการยังคงทยอยรับรู้รายได้ตามขึ้นความสำเร็จของงานได้ แต่คำศัพท์ที่ใช้เรียกได้เปลี่ยนจากขึ้นความสำเร็จของงานเป็น “อัตราความก้าวหน้าของงาน” ซึ่งวิธีวัดอัตราความก้าวหน้ามี 2 วิธี ได้แก่

1. วิธีผลผลิต (Output Method) ได้มาจากการสำรวจผลการปฏิบัติงานที่เสร็จสิ้นแล้วจนถึงปัจจุบัน เช่น จำนวนชิ้นงานที่ส่งมอบ
2. วิธีปัจจัยนำเข้า (Input Method) เป็นการอ้างอิงถึงทรัพยากรที่ใช้ในการปฏิบัติตามสัญญา เช่น จำนวนชั่วโมงแรงงานที่ใช้ ต้นทุนที่เกิดขึ้นแล้ว

หากเปรียบเทียบวิธีการวัดอัตราความก้าวหน้าของงานไม่แตกต่างจากเกณฑ์ใน TAS 11 อย่างมีสาระสำคัญ (PwC, 2017) เพียงแต่คำศัพท์ที่เรียกแตกต่างกันไป วิธีผลผลิตคล้ายกับการประมาณความสำเร็จของงานจากการสำรวจเนื้องานที่ได้ทำแล้วหรือสำรวจทางกายภาพเดิม ส่วนวิธีปัจจัยนำเข้าก็คล้ายกับวิธีอัตราส่วนต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อต้นทุนทั้งหมด

จากหัวข้อที่ 2.1 และ 2.2 จะเห็นว่า การรับรู้รายการเกี่ยวกับรายได้และต้นทุนของธุรกิจพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ และธุรกิจรับเหมาก่อสร้างจะเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม งานวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์ที่จะสำรวจนโยบายบัญชีที่กิจการในกลุ่มอุตสาหกรรมดังกล่าวเลือกใช้และแนวปฏิบัติทางบัญชีที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกในการประเมินผลกระทบของ TFRS 15 ต่อการรายงานทางการเงินในอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้าง

2.3 การนำมาตรฐานฉบับใหม่มาบังคับใช้ครั้งแรก

ในการจัดทำงบการเงินประจำปี พ.ศ. 2562 ซึ่งเป็นปีที่ TFRS 15 มีผลบังคับใช้ กิจการต้องปรับปรุงงบการเงินประจำปี พ.ศ. 2561 ที่นำมาแสดงเปรียบเทียบกับย้อนหลัง ในการปรับปรุงงบการเงินย้อนหลังนี้ TFRS 15 กำหนดให้กิจการเลือกใช้วิธีใดวิธีหนึ่งดังต่อไปนี้

1. ปรับปรุงผลกระทบสะสมย้อนหลังจากการใช้มาตรฐานฉบับใหม่กับกำไรสะสมต้นงวดปี พ.ศ. 2561 เสมือนกิจการใช้ TFRS 15 กับสัญญาทุกฉบับมาตั้งแต่ต้น วิธีนี้เรียกว่า Full Retrospective Approach
2. ปรับปรุงผลกระทบสะสมจากการใช้มาตรฐานฉบับใหม่กับกำไรสะสมต้นงวดปี พ.ศ. 2562 เสมือนว่า กิจการใช้มาตรฐานฉบับใหม่กับสัญญาที่ยังมีผลอยู่ ณ วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2562 เป็นต้นไปเท่านั้น วิธีนี้เรียกว่า Modified Retrospective Approach

การเลือกใช้วิธีใด มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องหลายด้านรวมถึงการดำเนินงาน ต้นทุนในการจัดทำ และจำนวนผลกระทบต่องบการเงิน

หากเปรียบเทียบกันในการดำเนินงานและต้นทุน วิธี Full Retrospective Approach ยุ่งยากและมีต้นทุนสูงกว่าในการเตรียมตัวเลข เพื่อคำนวณผลกระทบสะสมย้อนหลัง แต่จะทำให้ตัวเลขในงบการเงินทั้งสองปีสามารถเปรียบเทียบกันได้ วิธีที่สองง่ายและมีต้นทุนต่ำกว่า แต่งบการเงินสองปีจะไม่สามารถเปรียบเทียบกันได้เลยเพราะจัดทำด้วยเกณฑ์มาตรฐานที่ต่างกัน ซึ่งไม่เป็นประโยชน์แก่ผู้ใช้งบการเงินในการใช้ตัวเลขในการตัดสินใจ ความสามารถในการเปรียบเทียบกันได้เป็นหนึ่งในสี่ลักษณะเชิงคุณภาพเสริมที่กรอบแนวคิดสำหรับการรายงานทางการเงิน (TFAC, 2020) ระบุไว้ หากพิจารณาตามเกณฑ์นี้ วิธี Full Retrospective Approach ให้ภาพของความสามารถในการเปรียบเทียบกันได้ดีดีกว่า แต่มีต้นทุนสูงกว่า

หากเปรียบเทียบกันในด้านจำนวนผลกระทบต่องบการเงิน เนื่องจากวิธี Modified Retrospective Approach พิจารณาเฉพาะสัญญาที่มีอยู่ ณ วันที่เริ่มใช้มาตรฐาน แต่วิธี Full Retrospective Approach ย้อนกลับไปเก็บข้อมูลจากสัญญาทุกฉบับที่มีอยู่เสมือนว่า ใช้ TFRS 15 มาตั้งแต่ต้น จำนวนของรายการปรับปรุงที่จะปรับกับกำไรสะสมต้นงวดจึงไม่น่าจะเท่ากัน เคยมีรายงานเกี่ยวกับตัวเลขของรายการปรับปรุงจากการเริ่มใช้มาตรฐานการรายงานทางการเงิน ฉบับที่ 16 เรื่อง สัญญาเช่า (TFRS 16) (e.g. Jiarameetaweasin, 2020; Morales Díaz & Zamora Ramírez, 2018) (e.g. Jiarameetaweasin, 2020; Morales Díaz & Zamora Ramírez, 2018) ว่าจำนวนรายการปรับปรุงต่อกำไรสะสมต้นงวด สินทรัพย์รวม และหนี้สินรวม แตกต่างกันระหว่างวิธี Full Retrospective Approach กับ Modified Retrospective Approach แต่สำหรับ TFRS 15 ยังไม่เคยมีรายงานเกี่ยวกับตัวเลขของรายการปรับปรุงตามแต่ละวิธี

เพื่อให้ทราบจำนวนของผลกระทบจากวิธีการที่เลือกใช้ ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยจึงได้สำรวจข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนของรายการปรับปรุงงบการเงินย้อนหลังตามแต่ละวิธี เพื่อเปรียบเทียบกันด้วย

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ทุกครั้งที่คณะกรรมการมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศ (International Accounting Standard Board: IASB) ปรับปรุงมาตรฐานการรายงานทางการเงิน เพราะเชื่อว่า จะทำให้รายงานทางการเงินมีประโยชน์กับผู้ใช้งบการเงินมากขึ้น และงานวิจัยในอดีต (e.g. Chavanwan & Srijunpetch, 2020; Yi Lin et al., 2012; Zeghal et al., 2012) ก็ยืนยันว่าการปฏิบัติตามมาตรฐานการรายงานทางการเงินฉบับใหม่ ๆ ช่วยเพิ่มคุณภาพของตัวเลขกำไรให้มากขึ้น แต่สำหรับกิจการแล้ว การปฏิบัติตามมาตรฐานฉบับใหม่อาจไม่ได้มีผลกระทบเชิงบวกเสมอไป

ในประเทศไทยเมื่อช่วงปี พ.ศ. 2550 มีการปรับปรุงมาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 44 เรื่อง งบการเงินรวมและงบการเงินเฉพาะกิจการ โดยเนื้อหาที่สำคัญมีการเปลี่ยนแปลงการรับรู้เงินลงทุนในบริษัทย่อยจากวิธีส่วนได้เสียเป็นวิธีราคาทุน ซึ่งการเปลี่ยนแปลงวิธีการนี้ส่งผลกระทบในเกือบทุกบริษัทในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย เพราะบริษัทมหาชนส่วนใหญ่มีบริษัทย่อยมากมาย นักวิจัยในช่วงนั้นจึงประเมินผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการใช้มาตรฐานฉบับดังกล่าว ทั้งการวัดผลกระทบจากการสำรวจข้อมูลในงบการเงิน (Priebjivat, 2007; Toommanon, 2007; Vichitlekarn, 2007) และการสำรวจความคิดเห็นของผู้สอบบัญชีและผู้จัดทำรายงานทางการเงิน (Kosonboon & Imjongjairak, 2010) ซึ่งพบว่าบริษัทส่วนใหญ่ได้รับผลกระทบเชิงลบ (Vichitlekarn, 2007) และผู้จัดทำงบการเงินยังมีความพร้อมน้อยกับการนำมาตราฐานฉบับใหม่มาใช้ (Kosonboon & Imjongjairak, 2010) ต่อมาในปี พ.ศ. 2554 มีการบังคับใช้มาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 19 เรื่อง ผลประโยชน์พนักงาน ซึ่งเป็นมาตรฐานอีกฉบับที่ส่งผลกระทบเหมือนกัน เนื่องจากกิจการต้องรับรู้ค่าใช้จ่ายและประมาณการหนี้สินที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์พนักงานในงวดปี พ.ศ. 2554 ทันที โดยที่ในอดีตกิจการยังไม่เคยรับรู้รายการดังกล่าวมาก่อนเลย มาตรฐานฉบับนี้จึงให้ทางเลือกแก่กิจการในการปรับปรุงรายการไว้ถึง 4 ทางเลือก Toommanon & Tantiprapa (2011) ได้สำรวจการเลือกใช้ทางเลือกดังกล่าว และพบว่า มีความสัมพันธ์ระหว่างทางเลือกกับกลุ่มของกิจการ (SET50, SET100, นอก SET100, MAI และกลุ่มแก้ไขการดำเนินงานไม่ได้ตามกำหนด) โดยกิจการที่มีสถานะทางการเงินไม่มั่นคงและผลประกอบการไม่ดีจะเลือกวิธีที่ทยอยรับรู้หนี้สินในช่วง 5 ปีมากกว่าวิธีที่จะปรับปรุงผลกระทบทั้งหมดกับกำไรสะสมต้นงวด¹

สำหรับ TFRS 15² เมื่อหน่วยงานกำกับดูแลมีแผนจะบังคับใช้ นักวิจัยรวมถึงหน่วยงานทั้งในและต่างประเทศ (e.g. Lisovskaya, 2017; Peters, 2016; Silvia, 2015; Tantirittisak, 2019; Trabelsi, 2018; Veronica & Marian, 2016) ตื่นตัวกับการใช้มาตรฐานนี้มาก เพราะรายได้เป็นรายการหลักในการดำเนินธุรกิจ เป็นแหล่งที่มาของกำไรสุทธิอันนำมาสู่การจ่ายปันผลกลับคืนให้กับผู้ถือหุ้น การเปลี่ยนแปลงการรับรู้รายได้ย่อมทำให้นักลงทุนและผู้บริหารเกิดข้อสงสัยว่า จะส่งผลกระทบต่อความสามารถในการทำกำไรของกิจการบ้างหรือไม่ อย่างไร อีกทั้ง การนำ TFRS 15 มาเริ่มใช้เกี่ยวข้องกับการผู้ทำงานในทุกส่วนตั้งแต่ฝ่ายการตลาดจนถึงฝ่ายผลิตและจัดซื้อ (KPMG, 2016; Peters, 2016) ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลง

¹ เนื้อหาของมาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 44 และมาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 19 อยู่นอกขอบเขตของงานวิจัยนี้ หากผู้อ่านสนใจ สามารถศึกษาได้เพิ่มเติมตามผลงานที่ได้อ้างอิงไว้ วัตถุประสงค์ของการอ้างอิงงานดังกล่าว เพื่อแสดงให้เห็นว่าการนำมาตราฐานฉบับใหม่มาใช้ อาจส่งผลกระทบเชิงลบต่อกิจการ ในขณะที่มีผลกระทบเชิงบวกแก่ผู้ใช้งบการเงิน

² สำหรับต่างประเทศที่ถูกต้องจะเป็น IFRS 15 (International Financial Reporting Standard No. 15) เริ่มบังคับใช้ในปี ค.ศ. 2018 ในขณะที่ประเทศไทยจะเรียก TFRS 15 (Thai Financial Reporting Standard No. 15) ซึ่งแปลตาม IFRS 15 และเริ่มบังคับใช้ในปี พ.ศ. 2562 (ค.ศ. 2019) แต่ในงานนี้จะเรียก TFRS 15 ทั้งหมด เพื่อให้ง่ายสำหรับผู้อ่าน

จากมาตรฐานฉบับนี้จึงเป็นที่สนใจของทุกฝ่าย แม้ว่า IASB จะเชื่อว่า มาตรฐานฉบับนี้เป็นกรอบอันสมบูรณ์ที่ประยุกต์ใช้ได้กับทุกอุตสาหกรรม แต่สำหรับผู้ปฏิบัติแล้วยังคิดเห็นว่า การใช้มาตรฐานฉบับเดียวกับทุกอุตสาหกรรมนั้นเป็นเรื่องที่ยาก (Peters, 2016)

เงื่อนไขในการรับรู้รายการตาม TFRS 15 เปลี่ยนไปหากเทียบกับมาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 18 เรื่อง รายได้ เดิม (Toommanon, 2020; Veronica & Marian, 2016) Grant Thornton (2018) ได้สำรวจความคิดเห็นจาก 91 บริษัท ในต่างประเทศจากทุกอุตสาหกรรมเกี่ยวกับผลกระทบที่บริษัทคาดว่าจะได้รับหลังจากใช้ TFRS 15 ร้อยละ 26 ของกลุ่มตัวอย่าง คิดว่า TFRS 15 จะมีผลกระทบต่อการเงินแต่ไม่เกิน 1% ของรายได้เดิม บริษัทที่เหลือ (ร้อยละ 74) ไม่คิดว่า จะมีผลกระทบอย่างมีสาระสำคัญต่อการเงิน

งานวิจัยเกี่ยวกับ TFRS 15 เริ่มจากการสำรวจความพร้อมและความคิดเห็นของกิจการก่อนการปฏิบัติจริง (e.g. KPMG, 2016; Peters, 2016) สำหรับผลกระทบต่อการรายงานทางการเงินมักจัดทำเป็นรายอุตสาหกรรม เช่น Mattei & Paoloni (2019) ได้สำรวจการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับ TFRS 15 ในปี ค.ศ. 2017 ซึ่งเป็นปีก่อนที่มาตรฐานจะเริ่มใช้ใน กลุ่มตัวอย่างบริษัทโทรคมนาคมและสื่อสารในประเทศอิตาลีและสเปนรวม 13 บริษัท และเปรียบเทียบกับ การเปิดเผยข้อมูล ในปีก่อนหน้าพบว่า กิจการมีการตื่นตัวกับการใช้มาตรฐานฉบับใหม่และเปิดเผยข้อมูลไว้ในหมายเหตุประกอบงบการเงิน แต่ส่วนใหญ่ข้อมูลที่เปิดเผยจะเป็นเชิงคุณภาพ ไม่มีบริษัทใดในทั้ง 13 บริษัทที่เริ่มนำ TFRS 15 มาใช้ก่อนการบังคับใช้จริง ในทางตรงกันข้าม มีงานวิจัย (Trabelsi, 2018) พบว่า มีบริษัทในอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้างนำ TFRS 15 มาใช้ก่อนการบังคับใช้จริง

Trabelsi (2018) สำรวจงบการเงินของบริษัทในกลุ่มอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์ในคูโบที่นำ TFRS 15 มาเริ่มใช้ ก่อนวันที่มาตรฐานจะมีผลบังคับใช้จริงจำนวน 8 บริษัท Trabelsi (2018) นำข้อมูลจากงบการเงินปี ค.ศ. 2015 ซึ่งเป็นปีแรก ที่กิจการเริ่มนำ TFRS 15 มาใช้เปรียบเทียบกับปี ค.ศ. 2014 ในหลายรายการที่เกี่ยวข้องกับรายได้ เช่น รายได้ กำไรขั้นต้น กำไรสุทธิ กำไรต่อหุ้น จำนวนสินทรัพย์รวม และจำนวนส่วนของเจ้าของ จากการเปรียบเทียบแนวโน้มการเปลี่ยนแปลง ของรายการพบว่า TFRS 15 มีผลกระทบเชิงบวกต่อตัวเลขกำไรของกิจการ กล่าวคือ ตาม TFRS 15 กิจการบันทึกรายจ่าย บางรายการที่เดิมต้องรับรู้ในงบกำไรขาดทุน เช่น ค่าโฆษณา เป็นรายการสินทรัพย์ได้ ทำให้จำนวนกำไรสุทธิโดยเฉลี่ย เพิ่มขึ้น สำหรับการนำมาตรฐานฉบับใหม่มาใช้ครั้งแรก ทุกกิจการเลือกใช้วิธี Modified Retrospective Approach

Vaicekauskas (2020) เป็นอีกงานหนึ่งที่สำรวจผลกระทบของ TFRS 15 โดยศึกษาในกลุ่มบริษัทจดทะเบียน ในตลาดหลักทรัพย์ในประเทศลิทัวเนียจำนวน 31 บริษัท Vaicekauskas (2020) เก็บข้อมูลจากการเปิดเผยเกี่ยวกับ ผลกระทบของ TFRS 15 ในงบการเงิน ผลจากการเก็บข้อมูล 16 จาก 31 บริษัท (ร้อยละ 52) ระบุว่า งบการเงินของกิจการ ในปี ค.ศ. 2018 ไม่ได้รับผลกระทบจาก TFRS 15 อีก 15 บริษัทระบุว่า ได้รับผลกระทบ แต่ 4 จาก 15 บริษัท ระบุว่า ผลกระทบไม่มีสาระสำคัญ Vaicekauskas (2020) จึงเลือกกลุ่มตัวอย่างสุดท้าย 11 บริษัทที่เปิดเผยเกี่ยวกับผลกระทบ จาก TFRS 15 เนื่องจากจำนวนกลุ่มตัวอย่างมีขนาดเล็ก การรายงานผลข้อมูลจึงเป็นลักษณะเชิงพรรณนา จากข้อมูลพบว่า บางกิจการรายงานผลกระทบเป็นตัวเงิน บางกิจการรายงานเป็นร้อยละของการเปลี่ยนแปลงรายการ รายการที่ได้รับ ผลกระทบมาก ได้แก่ รายได้ ต้นทุนขาย และกำไรสะสม สำหรับการปรับปรุงงบการเงินเปรียบเทียบเมื่อนำมาตรฐานมาใช้ เป็นครั้งแรก ร้อยละ 65 ของกลุ่มตัวอย่างเลือกใช้วิธี Modified Retrospective Approach

จากงานวิจัยในต่างประเทศเกี่ยวกับ TFRS 15 จะเห็นได้ว่า งานวิจัยส่วนใหญ่เลือกสำรวจเฉพาะกลุ่มอุตสาหกรรม จึงทำให้มีกลุ่มตัวอย่างขนาดเล็ก แต่ผลของการศึกษาเป็นประโยชน์ต่อการให้ภาพเกี่ยวกับแนวปฏิบัติทางบัญชีในแต่ละ อุตสาหกรรม ในประเทศไทย งานวิจัยที่มีอยู่เกี่ยวกับ TFRS 15 เช่น Chavanwan & Srijunpetch (2020); Srijunpetch &

Phakdee (2020) ศึกษาผลกระทบโดยรวมของ TFRS 15 ต่อตัวเลขกำไรและคุณภาพกำไรของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย แต่ไม่มีงานวิจัยที่ศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับนโยบายบัญชีและการรายงานทางการเงินตาม TFRS 15 ว่า เปลี่ยนไปอย่างไรบ้าง

Srijunpetch & Phakdee (2020) ศึกษารายการทางการเงินของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์หลังจากกิจการเริ่มใช้ TFRS 15 พบว่า TFRS 15 ทำให้ 3 รายการทางการเงินลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงของรายได้ การเปลี่ยนแปลงของกำไรสุทธิ และรายการคงค้างรวม ส่วน Chavanwan & Srijunpetch (2020) พบว่า การใช้ TFRS 15 ทำให้ค่าสัมบูรณ์ของรายการคงค้างจากดุลยพินิจของผู้บริหารลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.10 อันหมายถึงคุณภาพกำไรที่เพิ่มมากขึ้น และเมื่อ Chavanwan และ Srijunpetch (2020) ศึกษาในกลุ่มอุตสาหกรรมพบว่า ผลการศึกษาเป็นจริงเฉพาะในอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้าง ตามที่กล่าวแล้ว งานวิจัยในอดีตทั้งสองในกลุ่มตัวอย่างประเทศไทยแสดงให้เห็นภาพรวมของผลกระทบจากการใช้ TFRS 15 ต่อการรายงานทางการเงินในทุกอุตสาหกรรม แต่ไม่ได้ศึกษาในรายละเอียดว่า บริษัทมีแนวปฏิบัติทางบัญชีอย่างไรกับการใช้มาตรฐานฉบับใหม่ โดยเฉพาะกรณีที่มีทางเลือก เช่น การรับรู้รายได้ การวัดอัตรากำไรหน้าของงาน หรือวิธีการปรับปรุงงบการเงินย้อนหลังเมื่อนำมาตรฐานฉบับใหม่มาปฏิบัติใช้ครั้งแรก

งานวิจัยในครั้งนี้จึงมุ่งสำรวจแนวปฏิบัติทางบัญชีสำหรับกลุ่มอุตสาหกรรม เพื่อจะได้เห็นทางเลือกของนโยบายบัญชีที่กิจการเลือกใช้ รวมถึงสำรวจผลกระทบจากการนำ TFRS 15 มาใช้เป็นครั้งแรก เนื่องจากผู้วิจัยต้องการให้เห็นข้อมูลเกี่ยวกับแนวปฏิบัติทางบัญชี จึงเลือกเก็บข้อมูลเฉพาะอุตสาหกรรมเหมือนงานวิจัยในอดีต (Trabelsi, 2018) เพื่อให้ข้อมูลสามารถเปรียบเทียบกันได้ ผลที่ได้จากงานวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานกำกับและคณะกรรมการที่ออกมาตรฐาน เพื่อให้เห็นแนวปฏิบัติทางบัญชีที่กิจการเลือกใช้ และยังเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ในการประเมินผลกระทบของ TFRS 15 ต่อการรายงานทางการเงินในกลุ่มอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้างซึ่งเป็นอุตสาหกรรมเดียวที่ Chavanwan & Srijunpetch (2020) พบว่า TFRS 15 มีผลต่อคุณภาพกำไรของกิจการ

3. วิธีการวิจัย

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยหมวดธุรกิจพัฒนาอสังหาริมทรัพย์และรับเหมาก่อสร้าง

กลุ่มตัวอย่าง บริษัทในหมวดธุรกิจพัฒนาอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้างที่มีหลักทรัพย์ซื้อขายอยู่ ณ วันที่ 8 พฤษภาคม พ.ศ. 2563 อันมีทั้งสิ้น 97 บริษัท แต่หลังจากเก็บรวบรวมข้อมูล มีบริษัทที่มีข้อมูลไม่สมบูรณ์ 3 บริษัท และมีอีก 3 บริษัทที่ดำเนินธุรกิจหลากหลาย ไม่ได้เน้นเฉพาะการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์หรือรับเหมาก่อสร้างอย่างเดียว ทำให้การระบุนโยบายบัญชีเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยทำได้ยาก จึงเลือกกลุ่มตัวอย่างสุดท้าย 91 บริษัทดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1: การกระจายของกลุ่มตัวอย่างเมื่อจำแนกตามหมวดธุรกิจและตลาดซื้อขายหลักทรัพย์

การกระจายของกลุ่มตัวอย่าง	ตลาด SET	ตลาด MAI	รวม
พัฒนาอสังหาริมทรัพย์	52	8	60
บริการรับเหมาก่อสร้าง	21	10	31
รวม	73	18	91

จากตารางที่ 1 มีธุรกิจพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ 60 บริษัท และธุรกิจรับเหมาก่อสร้าง 31 บริษัท ในทั้งหมดนี้เป็นหลักทรัพย์ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (เรียก ตลาด SET จากนั้นเป็นต้นไป) 73 บริษัท และตลาดหลักทรัพย์เอ็ม เอ ไอ (เรียก ตลาด MAI จากนั้นเป็นต้นไป) 18 บริษัท

3.2 การเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงสำรวจ ข้อมูลเป็นข้อมูลทุติยภูมิที่รวบรวมจากงบการเงินของกิจการในอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้าง วิธีการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเป็นไปตามวิธีการที่พบในงานวิจัยในอดีต (Trabelsi, 2018; Vichitlekarn, 2007) ซึ่งแสดงในรายละเอียดตามลำดับคำถามงานวิจัย ดังนี้

1. การสำรวจนโยบายบัญชีที่กลุ่มตัวอย่างเลือกใช้ เก็บรวบรวมข้อมูลจากการเปิดเผยนโยบายบัญชีในหมายเหตุประกอบงบการเงินสำหรับปี พ.ศ. 2562 จากนั้นนำเสนอข้อมูลเป็นตารางความถี่

2. การสำรวจผลกระทบจากการใช้ TFRS 15 มี 3 ส่วน

2.1 การปรับปรุงงบการเงินย้อนหลังจากการนำมาตราฐานมาใช้เป็นครั้งแรก รวบรวมข้อมูลจากรายการปรับปรุงกำไรสะสมในงบแสดงการเปลี่ยนแปลงในส่วนของผู้ถือหุ้น แล้ววิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาและทดสอบค่าเฉลี่ยของผลกระทบจากการปรับปรุงในงบการเงินว่า เท่ากับศูนย์หรือไม่ ด้วย One Sample T-Test

2.2 การรับรู้รายการทางการเงินที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม โดยรวบรวมข้อมูลจากหมายเหตุประกอบงบการเงินแล้วรายงานเป็นตารางความถี่

2.3 ผลกระทบจากการใช้ TFRS 15 เมื่อเทียบกับมาตรฐานเดิม ส่วนนี้ก็การเปิดเผยในหมายเหตุประกอบงบการเงินเกี่ยวกับผลกระทบต่อรายการทางการเงิน โดยแสดงให้เห็นจำนวนเงินของรายการที่เปลี่ยนแปลงไปเมื่อเปรียบเทียบการรับรู้รายการระหว่างมาตรฐานฉบับเดิมและมาตรฐานฉบับใหม่ ข้อมูลในส่วนนี้มีประโยชน์มากในการประเมินว่า TFRS 15 ทำให้รายการทางการเงินของกิจการเปลี่ยนแปลงอย่างไรบ้าง จากนั้นผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยพิจารณาการกระจายของข้อมูลและเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของรายการทางการเงินก่อนและหลังการใช้ TFRS 15 ว่าแตกต่างอย่างมีสาระสำคัญหรือไม่ โดยใช้การเปรียบเทียบรายคู่ Paired Sample T-Test

อนึ่ง หลังจากเก็บข้อมูลแล้วพบว่า การทดสอบ T-Tests ที่จะแสดงในส่วนที่ 4 ถูกจำกัดด้วยกลุ่มตัวอย่างขนาดเล็ก เพราะมีเพียง 18 จาก 91 บริษัทที่ปรับปรุงงบการเงินย้อนหลัง ทำให้ผลการวิจัยอาจมีข้อจำกัดด้านความน่าเชื่อถือ อย่างไรก็ตามก็

Laoarun et al. (2016); Worakitkasemsakul (2011, p. 352) อธิบายว่า การทดสอบ T-Tests สามารถใช้ได้กับกลุ่มตัวอย่างขนาดเล็ก ผู้วิจัยจึงได้ทำการทดสอบสถิติตามวิธีการวิจัยที่วางไว้เช่นเดิม

3. การสำรวจวิธีปฏิบัติทางบัญชีเกี่ยวกับการปรับปรุงงบการเงินย้อนหลังอันเนื่องมาจากการนำมาตราฐานมาใช้เป็นครั้งแรก ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากหมายเหตุประกอบงบการเงิน จากนั้นนำเสนอรายงานเป็นความถี่ และทดสอบความเป็นอิสระต่อกันระหว่างวิธีการที่เลือกใช้กับประเภทของตลาด (SET หรือ MAI) ที่บริษัทสังกัดอยู่ โดย Chi-Square Test สำหรับสาเหตุที่ผู้วิจัยทดสอบว่า มีความเป็นอิสระต่อกันระหว่างวิธีที่เลือกใช้กับประเภทของตลาดหรือไม่ เนื่องจากกิจการที่อยู่ในตลาด MAI มีทุนจดทะเบียนเริ่มต้นน้อยกว่า การรับรู้จำนวนผลกระทบจากการปรับปรุงด้วยวิธีการทางบัญชีอาจไม่เท่ากับกิจการในตลาด SET และ Toommanon & Tantiprapa (2011) เคยพบว่า กลุ่มของกิจการ (SET50, SET100, นอก SET100, และ MAI) มีความสัมพันธ์กับทางเลือกในการรับรู้มูลค่าหนี้สินจากโครงการเกี่ยวกับผลประโยชน์พนักงานเมื่อนำมาตราฐานการบัญชีฉบับที่ 19 เรื่อง ผลประโยชน์พนักงาน มาใช้เป็นครั้งแรก จึงอาจเป็นไปได้ว่า วิธีการที่กิจการเลือกใช้ในการปรับปรุงงบการเงินย้อนหลังจากการใช้ TFRS 15 อาจสัมพันธ์กับประเภทของตลาดได้

ทั้งนี้ เกณฑ์ในการจัดทำงบการเงินตาม TFRS 15 ไม่มีความแตกต่างกันระหว่างกิจการที่อยู่ในตลาด SET และตลาด MAI เพราะทุกกิจการในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยต้องปฏิบัติตามมาตรฐานการรายงานทางการเงินสำหรับกิจการที่มีส่วนได้เสียสาธารณะตามที่สภาวิชาชีพบัญชี ในพระบรมราชูปถัมภ์กำหนดไว้

4. ผลการศึกษา

ผลการวิจัยแบ่งเป็น 3 ส่วนตามคำถามงานวิจัย ส่วนแรกเป็นนโยบายบัญชีสำหรับการรับรู้รายได้ตาม TFRS 15 ส่วนที่สองเป็นผลกระทบจากการนำมาตราฐานมาใช้ครั้งแรก และส่วนที่สามเป็นวิธีปฏิบัติที่กลุ่มตัวอย่างเลือกใช้สำหรับการปรับปรุงผลกระทบสะสมจากการนำมาตราฐานมาใช้ครั้งแรก

4.1 นโยบายบัญชีสำหรับการรับรู้รายได้

จากการศึกษานโยบายการบัญชีของกลุ่มตัวอย่างรวม 91 บริษัท แบ่งเป็นธุรกิจพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ 60 บริษัท และธุรกิจรับเหมาก่อสร้าง 31 บริษัท พบการเลือกใช้นโยบายบัญชีซึ่งแยกแสดงตามกลุ่มธุรกิจในตารางที่ 2 และ 3 ดังนี้

ตารางที่ 2: นโยบายบัญชีสำหรับการรับรู้รายได้ของธุรกิจพัฒนาอสังหาริมทรัพย์

การรับรู้รายได้	ตลาด SET	ตลาด MAI	รวม
ภายในช่วงเวลาหนึ่ง (Overtime)	–	–	–
ณ จุดของเวลา (Point in Time)	52	8	60
รวม	52	8	60

ในตารางที่ 2 จะเห็นได้ว่า ทั้ง 60 บริษัทในหมวดธุรกิจพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ในประเทศไทยรับรู้รายได้จากการขายอสังหาริมทรัพย์ ณ จุดของเวลา (Point in Time) หรือเมื่อโอนการควบคุมในอสังหาริมทรัพย์ให้ลูกค้า วิธีนี้เป็นการรับรู้รายได้เหมือนกับที่ใช้ก่อนปี พ.ศ. 2562 ไม่มีบริษัทใดรับรู้รายได้ภายในช่วงเวลาหนึ่ง ซึ่งแตกต่างจากตัวอย่างในต่างประเทศที่ Trabelsi (2018) พบว่า บางกิจการเปลี่ยนไปรับรู้รายได้ภายในช่วงเวลาหนึ่ง (Overtime) ทำให้รายได้ปีแรกที่ใช้ TFRS 15 เพิ่มขึ้นร้อยละ 33.7 ผู้วิจัยได้ศึกษาหมายเหตุประกอบงบการเงินของกิจการเพิ่มเติม พบการเปิดเผยจากบริษัทหนึ่งในกลุ่มตัวอย่างอธิบายไว้ว่า

“...กิจการจะรับรู้รายได้เมื่อโอนการควบคุมในอสังหาริมทรัพย์ให้แก่ลูกค้า โดยทั่วไปแล้วกลุ่มกิจการไม่มีทางเลือกในการนำอสังหาริมทรัพย์ดังกล่าวไปใช้ เพื่อวัตถุประสงค์อื่นตามข้อจำกัดของสัญญา แต่เนื่องจากกลุ่มกิจการไม่มีสิทธิที่สามารถบังคับให้ลูกค้าจ่ายชำระจนกว่าจะมีการโอนกรรมสิทธิ์ตามกฎหมายให้แก่ลูกค้า ดังนั้น กลุ่มกิจการจึงรับรู้รายได้เมื่อการโอนกรรมสิทธิ์ตามกฎหมายให้แก่ลูกค้า...”

ที่มา : งบการเงินประจำปี พ.ศ. 2562 บริษัท เจ้าพระยามหานคร จำกัด (มหาชน)

จากตัวอย่างด้านบนคำว่า “กิจการจะรับรู้รายได้เมื่อโอนการควบคุมในอสังหาริมทรัพย์ให้ลูกค้า” เท่ากับเกณฑ์การรับรู้รายได้ ณ จุดของเวลา (Point in Time) และจากการเปิดเผยในประโยคที่ว่า “กิจการไม่มีสิทธิที่สามารถบังคับให้ลูกค้าจ่ายชำระ” เป็นเหตุผลที่ทำให้เข้าใจได้ว่า เหตุที่กิจการไม่รับรู้รายได้ภายในช่วงเวลาหนึ่ง เพราะกิจการไม่มีสิทธิที่สามารถบังคับให้ลูกค้าจ่ายชำระได้ (No Enforceable Right) ซึ่งไม่ครบเงื่อนไขตาม TFRS 15 ที่ทำให้กิจการเปลี่ยนไปรับรู้รายได้ภายในช่วงเวลาหนึ่งอย่างกลุ่มตัวอย่างในต่างประเทศได้ ประเด็นนี้เป็นประโยชน์ต่อกิจการในอนาคต กล่าวคือ หากในอนาคตกิจการต้องการรับรู้รายได้เป็นแบบภายในช่วงเวลาหนึ่งซึ่งจะทำให้กิจการมีรายได้ทยอยเข้ามาก่อนที่จะโครงการจะสร้างเสร็จ กิจการต้องระบุสิทธิที่สามารถบังคับให้ลูกค้าจ่ายชำระได้สำหรับงานที่ทำไปแล้วได้ เพื่อให้เนื้อหาในสัญญาให้สอดคล้องกับเกณฑ์ใน TFRS 15 ตารางที่ 3 แสดงนโยบายบัญชีสำหรับการรับรู้รายได้ในธุรกิจรับเหมาก่อสร้าง

ตารางที่ 3: นโยบายบัญชีสำหรับการรับรู้รายได้ของธุรกิจรับเหมาก่อสร้าง

การรับรู้รายได้	ตลาด SET	ตลาด MAI	รวม
ภายในช่วงเวลาหนึ่ง (Overtime)	21	10	31
ณ จุดของเวลา (Point in Time)	–	–	–
รวม	21	10	31

จากตารางที่ 3 การรับรู้รายได้ของธุรกิจรับเหมาก่อสร้างทั้ง 31 บริษัทรับรู้ตามเกณฑ์ภายในช่วงเวลาหนึ่ง (Overtime) เมื่อเปรียบเทียบกับรับรู้รายได้ในปี พ.ศ. 2561 ซึ่งรับรู้ตามขั้นความสำเร็จของงาน เกณฑ์ในการรับรู้รายได้ทั้งสองปีจึงไม่แตกต่างกัน

ตัวอย่างของการรับรู้รายได้ของธุรกิจรับเหมาก่อสร้างที่รับรู้ตามเกณฑ์ภายในช่วงเวลาหนึ่ง (Overtime) ระหว่าง 2 ปี ที่แสดงให้เห็นได้ว่า ไม่แตกต่างกัน เช่น การเปิดเผยในหมายเหตุประกอบงบการเงินของ บริษัท ทีทีซีแอล จำกัด (มหาชน) และบริษัทย่อย

“ก่อนปี พ.ศ. 2562 กลุ่มกิจการรับรู้รายได้ค่าก่อสร้างและต้นทุนค่าก่อสร้างด้วยวิธีอ้างอิงกับขั้นความสำเร็จของงาน (Percentage of completion) โดยวัดจากการสำรวจอัตราส่วนของงานก่อสร้างที่ทำเสร็จกับงานก่อสร้างทั้งหมดตามสัญญา โดยพิจารณาจากการสำรวจทางกายภาพตามเงื่อนไขที่ได้ตกลงกับลูกค้า...

การนำมาตรฐานการรายงานทางการเงินฉบับที่ 15 มาถือปฏิบัติ มีผลกระทบต่อวิธีปฏิบัติทางบัญชีของกลุ่มกิจการที่เป็นสาระสำคัญในเรื่องการรับรู้รายได้สำหรับงานให้บริการจากการก่อสร้างสำหรับการเปลี่ยนแปลงขอบเขตของงาน เช่น งานเพิ่ม และการเปลี่ยนแปลงราคา โดยเสมือนการเปลี่ยนแปลงสัญญาเป็นส่วนหนึ่งของสัญญาเดิมหากบริการที่เหลืออยู่ไม่แตกต่างกัน โดยให้ถือเป็นส่วนหนึ่งของภาระที่ต้องปฏิบัติเช่นเดียวกันกับที่เสร็จสิ้นเพียงบางส่วน ณ วันเปลี่ยนแปลงสัญญานั้น ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสัญญาต่อราคาของรายการและการวัดความก้าวหน้าของความสำเร็จของภาระที่ปฏิบัติให้เสร็จสิ้นสมบูรณ์ ให้รับรู้เป็นการเพิ่มขึ้นหรือลดลงของรายได้ ณ วันเปลี่ยนแปลงสัญญา รายได้สำหรับงานให้บริการก่อสร้างรับรู้เมื่อกลุ่มกิจการปฏิบัติตามภาระที่ต้องปฏิบัติแล้วเสร็จ และส่งมอบอำนาจการควบคุมบริการที่สัญญาว่าจะให้แก่ลูกค้าตลอดช่วงเวลาหนึ่ง ในกรณีที่กลุ่มกิจการได้รับสิ่งตอบแทนเกินกว่าบริการที่ให้ กลุ่มกิจการจะรับรู้สิ่งตอบแทนส่วนเกินดังกล่าวเป็นรายได้ค่าก่อสร้างรับล่วงหน้าในทางกลับกันถ้ากลุ่มกิจการได้รับสิ่งตอบแทนน้อยกว่าบริการที่ให้ กลุ่มกิจการจะรับรู้สิ่งตอบแทนส่วนต่ำดังกล่าวเป็นลูกหนี้ค่าก่อสร้างตามสัญญาที่ยังไม่ได้เรียกเก็บ”

ที่มา : งบการเงินประจำปี พ.ศ. 2562 บริษัท ทีทีซีแอล จำกัด (มหาชน) และบริษัทย่อย

จากการเปิดเผยถึงนโยบายบัญชีในการรับรู้รายได้ของตัวอย่างบริษัท ทีทีซีแอล จำกัด (มหาชน) และบริษัทย่อยที่ผู้วิจัยได้ขีดเส้นใต้ไว้ จะเห็นได้ว่า ในปี พ.ศ. 2561 กิจการรับรู้รายได้ตามขั้นความสำเร็จของงาน ซึ่งเป็นไปตามมาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 11 เรื่อง สัญญาก่อสร้าง แต่เมื่อเริ่มใช้ TFRS 15 ในปี พ.ศ. 2562 การใช้ถ้อยคำในการรับรู้รายได้เปลี่ยนไปเป็นรับรู้รายได้เมื่อกิจการปฏิบัติตามภาระที่ต้องปฏิบัติแล้วเสร็จและส่งมอบอำนาจการควบคุมบริการให้แก่ลูกค้าตลอดช่วงเวลาหนึ่ง คำว่า “ช่วงเวลาหนึ่ง” เป็นการรับรู้รายได้ตามเกณฑ์ภายในช่วงเวลาหนึ่ง (Overtime) ตามอัตราความก้าวหน้าของงานใน TFRS 15 ซึ่ง PwC (2017) อธิบายไว้ว่า วิธีการรับรู้รายได้แบบวิธีอ้างอิงกับขั้นความสำเร็จของงานในฉบับเดิมไม่แตกต่างจากการรับรู้รายได้ภายในช่วงเวลาหนึ่งใน TFRS 15 เมื่อศึกษาวิธีการวัดอัตราความก้าวหน้าของงานของธุรกิจรับเหมาก่อสร้าง ซึ่งมี 2 วิธี พบผลการศึกษาตามตารางที่ 4

ตารางที่ 4: วิธีการวัดระดับความก้าวหน้าของภาระที่ต้องปฏิบัติของธุรกิจรับเหมาก่อสร้าง

วิธีการวัดระดับความก้าวหน้า	ตลาด SET จำนวน (ร้อยละ)	ตลาด MAI จำนวน (ร้อยละ)	รวมจำนวน (ร้อยละ)
วิธีผลผลิต (Output method)	6 (19.35)	1 (3.23)	7 (22.58)
วิธีปัจจัยนำเข้า (Input method)	15 (48.39)	9 (29.03)	24 (77.42)
รวม	21 (67.74)	10 (32.26)	31 (100.00)

Pearson's $\chi^2_{(df=1)}$ 1.3365, p-value = 0.248

จากตารางที่ 4 จะพบว่า กิจกรรมส่วนใหญ่ใช้วิธีปิจจ่ายนำเข้า จาก 31 บริษัท มี 24 บริษัท (ร้อยละ 77.42) ใช้วิธีปิจจ่ายนำเข้า และ 7 บริษัท (ร้อยละ 22.58) ใช้วิธีผลผลิต หากพิจารณาตามประเภทของตลาดพบว่า มีเพียงบริษัทเดียวในตลาด MAI ที่เลือกใช้วิธีผลผลิต

ตัวอย่างของการเปิดเผยการเลือกใช้นโยบายบัญชีสำหรับวิธีปิจจ่ายนำเข้า เช่น

“รายได้และต้นทุนค่าก่อสร้างจะถูกรับรู้ในกำไรหรือขาดทุนตามสัดส่วนของขั้นความสำเร็จของงานก่อสร้างขั้นความสำเร็จของงานก่อสร้างประมาณ โดยอ้างอิงกับการสำรวจเนื้อหาที่ทำโดยผู้จัดการโครงการ โดยคำนวณจากอัตราส่วนของต้นทุนการก่อสร้างที่เกิดขึ้นของงานที่ทำเสร็จจนถึงปัจจุบันกับประมาณการต้นทุนการก่อสร้างทั้งสิ้น”

ที่มา : งบการเงินประจำปี พ.ศ. 2562 บริษัท ชินเทค คอนสตรัคชั่น จำกัด (มหาชน) และบริษัทย่อย

จากที่ขีดเส้นใต้ คำสำคัญที่แสดงการวัดระดับความก้าวหน้าของงาน โดยวิธีปิจจ่ายนำเข้า คือ “อัตราส่วนของต้นทุนการก่อสร้างที่เกิดขึ้นจนถึงปัจจุบันกับประมาณการต้นทุนการก่อสร้างทั้งสิ้น”

ตัวอย่างของการเปิดเผยการเลือกใช้นโยบายบัญชี โดยวิธีจำนวนผลผลิต เช่น

“รายได้จากการก่อสร้างรวมถึงสัญญาการให้บริการด้านการก่อสร้าง กลุ่มกิจการรับรู้รายได้ตลอดช่วงเวลาหนึ่ง (overtime) โดยอ้างอิงจากระดับความก้าวหน้าของความสำเร็จของงานตามวิธีผลผลิต (output method) กลุ่มกิจการปฏิบัติตามภาระที่ต้องปฏิบัติแล้วเสร็จ แล้วส่งมอบอำนาจการควบคุมบริการที่สัญญาไว้ให้แก่ลูกค้าตลอดช่วงเวลาหนึ่ง”

ที่มา : งบการเงินประจำปี พ.ศ. 2562 บริษัท ทีทีซีแอล จำกัด (มหาชน) และบริษัทย่อย

จากที่ขีดเส้นใต้ในตัวอย่างของบริษัท ทีทีซีแอล จำกัด (มหาชน) และบริษัทย่อย จะเห็นว่า บริษัทระบุว่าจะใช้วิธีผลผลิต (Output Method) ในการวัดระดับความก้าวหน้าของงาน

ในตารางที่ 4 ผู้วิจัยทดสอบเพิ่มเติมด้วยว่า มีความสัมพันธ์ระหว่างประเภทของตลาดกับวิธีการวัดระดับความก้าวหน้าที่เลือกใช้หรือไม่ แต่พบว่า ไม่มีความสัมพันธ์กัน (Pearson's χ^2 เท่ากับ 1.3365, p-value เท่ากับ 0.248) แสดงว่า กิจกรรมน่าจะเลือกวิธีการวัดระดับความก้าวหน้าจากลักษณะธุรกิจของตนมากกว่า ไม่เกี่ยวกับว่า กิจกรรมอยู่ในตลาด SET หรือตลาด MAI แต่ทั้งนี้ ผลการวิจัยมาจากกลุ่มตัวอย่างขนาดเล็ก

โดยสรุปจากตารางที่ 2 ถึง 4 นโยบายบัญชีที่กิจการเลือกใช้ตาม TFRS 15 ธุรกิจพัฒนาอสังหาริมทรัพย์รับรู้รายได้ ณ จุดของเวลา (Point in Time) ในขณะที่ธุรกิจรับเหมาก่อสร้างรับรู้รายได้ภายในช่วงเวลาหนึ่งตามอัตราความก้าวหน้าของงาน (Overtime) ซึ่งร้อยละ 77 ของธุรกิจรับเหมาก่อสร้างวัดอัตราความก้าวหน้าด้วยวิธีปิจจ่ายนำเข้า (Input Method)

4.2 ผลกระทบจากการเริ่มใช้มาตรฐานการรายงานทางการเงินฉบับที่ 15

ในส่วนนี้แสดงผลกระทบจากการเริ่มใช้ TFRS 15 เป็นครั้งแรก โดยแบ่งเป็นสองส่วนย่อย ส่วนแรกเป็นขนาดหรือจำนวนของรายการปรับปรุงต่อการเงินจากการนำมาตราฐานมาปฏิบัติครั้งแรก (หัวข้อ 4.2.1) และ ส่วนที่สองเป็นแนวปฏิบัติทางบัญชีสำหรับการรับรู้รายได้และค่าใช้จ่ายที่แตกต่างไปจากเดิม (หัวข้อ 4.2.2) ซึ่งส่วนที่สองเป็นการหาหลักฐานเชิงประจักษ์เพิ่มเติมให้กับประเด็นที่ Toommanon (2020) เคยเสนอไว้

4.2.1 จำนวนของผลกระทบจากการนำมาตราฐานมาปฏิบัติใช้ครั้งแรก

จำนวนของผลกระทบจากการนำมาตราฐานมาปฏิบัติครั้งแรกวัดจากจำนวนของรายการปรับปรุงต่อกำไรสะสมต้นงวดที่รวบรวมได้จากงบแสดงการเปลี่ยนแปลงในส่วนของผู้ถือหุ้น จากงบแสดงการเปลี่ยนแปลงในส่วนของผู้ถือหุ้นของกลุ่มตัวอย่าง 91 บริษัทพบว่า มีเพียง 18 บริษัท (ร้อยละ 20) ที่ปรับปรุงกำไรสะสมต้นงวดจากการนำมาตราฐานมาใช้เป็นครั้งแรก ที่เหลืออีก 73 บริษัท (ร้อยละ 80) เปิดเผยในหมายเหตุประกอบงบการเงินว่า จำนวนเงินที่เป็นผลกระทบจากการเริ่มใช้มาตรฐานฉบับใหม่ไม่มีสาระสำคัญจึงไม่ได้ปรับปรุงงบการเงินย้อนหลัง

ตารางที่ 5: ผลกระทบต่อกำไรสะสมต้นงวดเมื่อนำ TFRS 15 มาปฏิบัติครั้งแรก

ผลกระทบ	จำนวน ตัวอย่าง	Min (พันบาท)	Max (พันบาท)	Median (พันบาท)	Mean	
					(พันบาท)	(% of TE _{t-1})
ส่วนที่ 1 จำแนกตามหมวดธุรกิจ						
ธุรกิจพัฒนาอสังหาริมทรัพย์	16	114	664,486	47,727	124,154	1.71%
ธุรกิจรับเหมาก่อสร้าง	2	(37,548)	196	(18,676)	(18,676)	(1.25%)
รวม	18	(37,548)	664,486	40,640	108,284	1.46%
ส่วนที่ 2 จำแนกตามประเภทของตลาด						
ตลาด SET	16	(37,548)	664,486	47,727	121,780	1.56%
ตลาด MAI	2	113	196	155	155	< 0.01%
รวม	18	(37,548)	664,486	40,640	108,284	1.46%

One-Sample T-Test:

ค่าเฉลี่ยผลกระทบจากทั้ง 18 บริษัท จำนวน 108,284,000 บาท แตกต่างจากศูนย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (t-stat = 2.6489, p-value = 0.0169)

TE_{t-1} คือ ส่วนของผู้ถือหุ้นรวมในปี พ.ศ. 2561

ในตารางที่ 5 ส่วนที่ 1 จำแนกผลกระทบจากการนำมาตรฐานมาใช้ครั้งแรกตามหมวดธุรกิจ จาก 18 บริษัท เป็นบริษัทในหมวดธุรกิจพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ 16 บริษัท และหมวดธุรกิจรับเหมาก่อสร้าง 2 บริษัท มี 1 บริษัทในธุรกิจรับเหมาก่อสร้างปรับปรุงกำไรสะสมต้นงวดลดลงจำนวน 37 ล้านบาท ส่วนอีก 17 บริษัทปรับปรุงกำไรสะสมต้นงวดเพิ่มขึ้น จำนวนปรับปรุงกำไรสะสมต้นงวดสูงสุดอยู่ในหมวดพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ บริษัทมีกำไรสะสมต้นงวดเพิ่มขึ้น 664 ล้านบาท ค่าเฉลี่ยของจำนวนผลกระทบจากทั้ง 18 บริษัทเท่ากับ 108 ล้านบาท หรือ เพิ่มขึ้นเฉลี่ย 1.46% ของส่วนของผู้ถือหุ้นในปี พ.ศ. 2561³

ส่วนที่ 2 จำแนกผลกระทบจากการนำมาตรฐานมาใช้ครั้งแรกตามประเภทของตลาดพบว่า ขนาดของรายการปรับปรุงของบริษัทในตลาด SET มีจำนวนสูงกว่าหลายเท่า จำนวนของรายการปรับปรุงที่สูงที่สุดในตลาด SET เท่ากับ 664 ล้านบาท ในขณะที่จำนวนของรายการปรับปรุงที่สูงที่สุดในตลาด MAI เท่ากับ 0.196 ล้านบาท (หรือ 196,000 บาท) ทั้งนี้ มีจำนวนกลุ่มตัวอย่างจากตลาด MAI เพียง 2 บริษัทเท่านั้นที่ปรับปรุงงบการเงินย้อนหลัง

เมื่อทดสอบค่าเฉลี่ยของรายการปรับปรุงจากทั้ง 18 บริษัทว่า แตกต่างจากศูนย์อย่างมีนัยสำคัญหรือไม่พบว่า ค่าเฉลี่ยจำนวน 108 ล้านบาท แตกต่างจากศูนย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังนั้น ผลการศึกษายืนยันว่า สำหรับบริษัทที่ปรับปรุงงบการเงินย้อนหลัง การนำ TFRS 15 มาใช้เป็นครั้งแรกมีผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่อกิจการ ทั้งนี้ ผู้วิจัยไม่ได้ทำการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระหว่างกลุ่ม เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างมีขนาดเล็ก

4.2.2 การรับรู้รายได้และค่าใช้จ่ายที่แตกต่างไปจากเกณฑ์เดิม

ในส่วนนี้ผู้วิจัยศึกษาการเปิดเผยข้อมูลของกิจการเพิ่มเติมในหมายเหตุประกอบงบการเงิน เพื่อให้เข้าใจว่า การรับรู้รายได้และค่าใช้จ่ายตาม TFRS 15 ทำให้รายได้และค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นหรือลดลงได้อย่างไร

ตารางที่ 6 แสดงถึงประเด็นการรับรู้รายการที่แตกต่างไปจากเดิม อย่างไรก็ดี จากการสำรวจการเปิดเผยข้อมูลจากทั้ง 18 บริษัท มีเพียง 9 บริษัทที่เปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมไว้ แบ่งเป็นบริษัทพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ 7 บริษัท และบริษัทรับเหมาก่อสร้าง 2 บริษัท

³ ผู้วิจัยเปรียบเทียบเป็นสัดส่วนกับส่วนของผู้ถือหุ้น เนื่องจากรายการปรับปรุงจะปรับกับกำไรสะสมต้นงวดซึ่งอยู่ในส่วนของผู้ถือหุ้น

ตารางที่ 6: ประเด็นสำคัญเกี่ยวกับการรับรู้รายได้และต้นทุนของสัญญาที่เปลี่ยนแปลงไป

ประเด็นการเปลี่ยนแปลง	จำนวน บริษัท	จำนวน บริษัท
ธุรกิจพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ (7 บริษัท)		
1. ค่านายหน้าที่ยจ่ายเพื่อให้ได้มาซึ่งสัญญาบันทึกเป็นสินทรัพย์ ในขณะที่เดิมบันทึกเป็นค่าใช้จ่ายในการขาย		7
2. การชำระค่าใช้จ่ายแทนลูกค้า เช่น ค่าโอนบ้าน ค่าใช้จ่ายส่วนกลาง เดิมบันทึกเป็นค่าใช้จ่ายในการขาย ใน TFRS 15 ต้องลดรายได้จากสัญญา		4
3. การให้สินค้า (ของแถม) แก่ลูกค้า เช่น เฟอร์นิเจอร์ เครื่องตกแต่ง จากเดิมที่บันทึกเป็นค่าใช้จ่ายในการขาย ตาม TFRS 15 ผู้บริหารถือว่า		3
3.1 เป็นส่วนควบของบ้านจึงบันทึกในต้นทุนขาย	2	
3.2 เป็นสิ่งตอบแทนที่จ่ายให้ลูกค้า จึงหักจากมูลค่ารายได้ในสัญญา	1	
ธุรกิจรับเหมาก่อสร้าง (2 บริษัท)		
1. การรับรู้รายได้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงขอบเขตของงาน เช่น งานเพิ่ม หรือการเปลี่ยนแปลงราคา โดยเสมือนการเปลี่ยนแปลงสัญญาเป็นส่วนหนึ่งของสัญญาเดิม		1
2. เงินรับล่วงหน้าค่าก่อสร้างและรายได้รับล่วงหน้าจะรับรู้รายได้ได้เมื่อมีการโอนการควบคุมแล้ว		1
3. รายได้ที่ยังไม่เรียกชำระเป็นสินทรัพย์ตาม TFRS 15 และรับรู้เป็นรายได้เมื่อมีการโอนการควบคุมแล้ว		1

จากตารางที่ 6 จะเห็นได้ว่า ในกลุ่มธุรกิจพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ทั้ง 7 บริษัทเปิดเผยว่า ค่านายหน้าที่จ่ายเพื่อให้ได้มาซึ่งสัญญาบันทึกเป็นสินทรัพย์ตาม TFRS 15 ในขณะที่แต่เดิมบันทึกเป็นค่าใช้จ่ายในการขาย รองลงมาเป็นค่าใช้จ่ายที่ชำระแทนลูกค้า เช่น ค่าโอนบ้าน จากเดิมที่บันทึกเป็นค่าใช้จ่ายในการขาย ต้องนำมาลดจากรายได้จากสัญญาใน TFRS 15 สำหรับสินค้า (ของแถม) ให้ลูกค้า จากที่เดิมบันทึกเป็นค่าใช้จ่ายในการขายเช่นเดียวกัน ตาม TFRS 15 มีแนวปฏิบัติสองทางที่กิจการเลือกปฏิบัติ คือ (1) ถือเป็นต้นทุนขายเมื่อผู้บริหารพิจารณาว่า เป็นส่วนควบของบ้าน หรือ (2) นำไปลดจากรายได้เมื่อผู้บริหารพิจารณาว่า เป็นค่าใช้จ่ายที่กิจการจ่ายแทนลูกค้า การจะเลือกกรรมเป็นต้นทุนขายในทางเลือกที่ (1) หรือ ลดจากรายได้ในทางเลือกที่ (2) ส่งผลต่อกำไรขั้นต้นไม่แตกต่างกัน การเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการจัดประเภทรายการดังกล่าวสำหรับธุรกิจพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ในตารางที่ 6 สอดคล้องกับที่ Toommanon (2020) ชี้ประเด็นไว้

การเปิดเผยรายการเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในกลุ่มธุรกิจพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ที่เปลี่ยนแปลงไปแสดงได้จากตัวอย่างงบการเงินของบริษัท ชาอูนิสสระ ดีเวลอปเม้นท์ จำกัด (มหาชน) ที่แสดงหมายเหตุการเปลี่ยนแปลงไว้อย่างชัดเจน (ตามที่ขีดเส้นใต้ในภาพที่ 2) ดังนี้

ผลกระทบต่อการเงินรวม

งบแสดงฐานะการเงินรวม ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2562

หน่วย: พันบาท

	ยอดคงเหลือ ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2562 ตามมาตรฐาน การรายงาน ทางการเงินเดิม	ผลกระทบจากการใช้ มาตรฐานการ รายงานทางการเงิน ฉบับที่ 15 ในงวดปัจจุบัน	ยอดคงเหลือ ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2562 ตามมาตรฐาน การรายงาน ทางการเงินใหม่
สินทรัพย์			
ลูกหนี้การค้าและลูกหนี้หมุนเวียนอื่น	201,458	7,203 (1)	208,661
ส่วนของผู้ถือหุ้น			
กำไรสะสม - ยังไม่ได้จัดสรร	748,466	7,203 (1)	755,669

งบกำไรขาดทุนเบ็ดเสร็จรวมสำหรับปีสิ้นสุดวันที่ 31 ธันวาคม 2562

หน่วย: พันบาท

	ยอดคงเหลือ ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2562 ตามมาตรฐาน การรายงาน ทางการเงินเดิม	ผลกระทบจากการใช้ มาตรฐานการ รายงานทางการเงิน ฉบับที่ 15 ในงวดปัจจุบัน	ยอดคงเหลือ ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2562 ตามมาตรฐาน การรายงาน ทางการเงินใหม่
รายได้จากการขายอสังหาริมทรัพย์	651,649	(11,375) (2) และ (3)	640,274
ค่าใช้จ่ายในการขาย	210,977	(18,580) (1), (2) และ (3)	192,397
ค่าใช้จ่ายภาษีเงินได้	42,196	(1,441)	40,755
กำไรสำหรับปี	168,782	(5,763)	163,019
กำไรต่อหุ้นขั้นพื้นฐาน (บาท)	0.0002	-	0.0002

หมายเหตุ:

- (1) ลูกหนี้การค้าและลูกหนี้หมุนเวียนอื่นเพิ่มขึ้นและค่าใช้จ่ายในการขายลดลงจากการปรับปรุงค่านายหน้าจ่ายล่วงหน้าเพื่อให้ได้มาซึ่งสัญญา กับลูกค้า ซึ่งเดิมกลุ่มบริษัทได้รับรู้ค่านายหน้าเป็นค่าใช้จ่ายในการขายเมื่อเกิดรายการ สำหรับในงวดปัจจุบันกลุ่มบริษัทได้รับรู้ค่านายหน้า จ่ายล่วงหน้าเพื่อให้ได้มาซึ่งสัญญากับลูกค้าเป็นสินทรัพย์ ซึ่งแสดงเป็นส่วนหนึ่งของลูกหนี้การค้าและลูกหนี้อื่นจนกว่าจะมีการโอนกรรมสิทธิ์ ในอสังหาริมทรัพย์ให้แก่ผู้ซื้อ เพื่อสะท้อนถึงการนำมาตรฐานการรายงานทางการเงินฉบับที่ 15 มาถือปฏิบัติ
- (2) รายได้จากการขายอสังหาริมทรัพย์ลดลงเนื่องจากรายการปรับปรุงค่าใช้จ่ายที่กลุ่มบริษัทได้จ่ายชำระแทนลูกค้าเมื่อทำสัญญา โดยในงวดปัจจุบัน กลุ่มบริษัทได้นำรายการดังกล่าวไปหักออกจากรายได้จากการขายอสังหาริมทรัพย์ตามมาตรฐานการรายงานทางการเงินฉบับที่ 15 ซึ่งเดิม เคยรับรู้รายการดังกล่าวเป็นค่าใช้จ่ายในการขายสำหรับปี
- (3) รายได้จากการขายอสังหาริมทรัพย์ลดลงเนื่องจากรายการปรับปรุงค่าใช้จ่ายของกลุ่มบริษัทที่เกิดจากรายการส่งเสริมการขายเพื่อให้ได้มาซึ่ง สัญญาที่ทำกับลูกค้า โดยในปีปัจจุบันกลุ่มบริษัทได้นำรายการดังกล่าวไปหักออกจากรายได้จากการขายอสังหาริมทรัพย์ตามมาตรฐานการ รายงานทางการเงินฉบับที่ 15 ซึ่งเดิมเคยรับรู้รายการดังกล่าวเป็นค่าใช้จ่ายในการขายสำหรับปี

ภาพที่ 2: ตัวอย่างการเปิดเผยผลกระทบจากการนำ TFRS 15 มาใช้เมื่อเปรียบเทียบกับมาตรฐานฉบับเดิม

ที่มา : งบการเงินประจำปี พ.ศ. 2562 ของบริษัท ซาอุอิสสระ ดีเวลลอปเม้นท์ จำกัด (มหาชน) และบริษัทย่อย

ผลกระทบของ TFRS 15 ต่อการรายงานทางการเงิน

ในอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้าง

จากตัวอย่างจากงบการเงินของบริษัท ชาญอิสสระ ดีเวลลอปเม้นท์ จำกัด (มหาชน) และบริษัทย่อย ในภาพที่ 2 จะเห็นการแสดงผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงเมื่อใช้มาตรฐานฉบับเดิมกับฉบับใหม่ ในหมายเหตุข้อ (1) (2) และ (3) ซึ่งสอดคล้องกับ 3 ประเด็นแรกในตารางที่ 6 กล่าวคือ ในหมายเหตุ (1) ค่านายหน้ารับรู้เป็นรายการสินทรัพย์ หมายเหตุ (2) ค่าใช้จ่ายที่บริษัทจ่ายแทนลูกค้า (เช่น ค่าโอนบ้าน ค่าส่วนกลาง) นำไปหักจากรายได้โดยตรง และหมายเหตุ (3) ค่าใช้จ่ายจากการส่งเสริมการขาย (เช่น ของแถม) บริษัทนี้เลือกลดจากรายได้

จากทั้ง 3 ประเด็นดังแสดงในตารางที่ 6 สำหรับกลุ่มธุรกิจพัฒนาอสังหาริมทรัพย์จะเห็นว่า มีการจัดประเภทรายการใหม่สำหรับรายการสามประเภทในค่าใช้จ่ายในการขายไปเป็นรายการอื่น ดังนั้น ค่าใช้จ่ายในการขายของกลุ่มธุรกิจนี้น่าจะลดลงอย่างมากในปี พ.ศ. 2562 ซึ่งผู้วิจัยได้สำรวจจำนวนที่เปลี่ยนแปลงไว้ด้วยแสดงในตารางที่ 8

สำหรับธุรกิจรับเหมาก่อสร้าง มี 3 ประเด็นที่เปลี่ยนไปจากเดิม ได้แก่ เรื่องของการเปลี่ยนแปลงสัญญา การรับรู้เงินรับล่วงหน้าค่าก่อสร้างเป็นรายได้ และการรับรู้รายได้ที่ยังไม่เรียกชำระเป็นรายได้

ตารางที่ 7 แสดงผลจากการสำรวจการเปิดเผยข้อมูลอีกส่วนหนึ่งที่ได้จากหมายเหตุประกอบงบการเงินซึ่งทั้ง 18 บริษัทเปิดเผยถึงการเปลี่ยนแปลงไปของรายการทางการเงินแต่ละรายการเมื่อเทียบกับมาตรฐานการบัญชีฉบับเดิม

ตารางที่ 7: ผลกระทบต่อการรายงานทางการเงินจากการใช้ TFRS 15 เมื่อเทียบกับมาตรฐานฉบับเดิม

n = 18

รายการที่ได้รับผลกระทบ	(ก) จำนวนที่เปลี่ยนแปลงรวมจากทุกบริษัท				(ข) จำนวนที่เปลี่ยนแปลงจากแต่ละบริษัท			
	เพิ่มขึ้น		ลดลง		Min		Max	
	จำนวนบริษัท	พันบาท	จำนวนบริษัท	พันบาท	พันบาท	% of Sales	พันบาท	% of Sales
รายการในงบกำไรขาดทุนเบ็ดเสร็จ								
1. รายได้จากการขาย	1	14,697	8	-1,333,757	-352,000	-2.27%	14,700	0.30%
2. ต้นทุนขาย	3	91,390	2	-191,787	-187,180	-1.86%	75,470	0.71%
3. ค่าใช้จ่ายในการขาย	4	18,826	6	-1,616,170	-485,632	-8.93%	9,091	2.20%
4. กำไรสำหรับปี	5	398,434	4	-41,158	-26,000	-19.77%	365,003	6.71%
5. ส่วนแบ่งกำไรจากกิจการร่วมค้า	2	124,327	1	-56,000	-30,000	-19.77%	120,000	1.65%
6. รายได้ภาษีเงินได้	1	17,000	2	-586	-426	-0.01%	17,000	0.35%
7. ค่าใช้จ่ายภาษีเงินได้	7	108,594	2	-6,000	-5,000	-0.16%	90,169	1.66%

ตารางที่ 7: ผลกระทบต่อการรายงานทางการเงินจากการใช้ TFRS 15 เมื่อเทียบกับมาตรฐานฉบับเดิม (ต่อ)

รายการที่ได้รับผลกระทบ	(ก) จำนวนที่เปลี่ยนแปลงรวมจากทุกบริษัท				(ข) จำนวนที่เปลี่ยนแปลงจากแต่ละบริษัท			
	เพิ่มขึ้น		ลดลง		Min		Max	
	จำนวนบริษัท	พันบาท	จำนวนบริษัท	พันบาท	พันบาท	% of TA	พันบาท	% of TA
รายการในแบบแสดงฐานะการเงิน								
8. ลูกหนี้การค้า	-	-	2	-100,279	-91,493	-0.32%	-8,786	-0.14%
9. ต้นทุนเพื่อให้ได้มาซึ่งสัญญา	6	518,176	-	-	941	0.01%	308,737	1.07%
10. สินทรัพย์ตามสัญญา	1	2,246,213	-	-	-	-	2,246,213	10.93%
11. รายได้ที่ยังไม่ถึงกำหนดชำระ	1	14,956	-	-	-	-	14,956	1.01%
12. โครงการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์	-	-	1	-2,282,177	-2,282,177	-11.11%	-	-
13. ที่ดิน อาคารและอุปกรณ์	-	-	1	-1,610	-	-	-1,610	-0.004%
14. เงินลงทุนในกิจการร่วมค้า	2	124,327	2	-56,000	-30,000	-19.77%	120,000	1.65%
15. สินทรัพย์ภาษีเงินได้	1	3,534	4	-84,549	-43,449	-0.15%	3,534	0.02%
16. เงินรับล่วงหน้าค่าก่อสร้าง	1	24,885	-	-	-	-	24,885	0.12%
17. ต้นทุนก่อสร้างค้างจ่าย	-	-	1	-40,239	-40,239	-0.20%	-	-
18. หนี้สินภาษีเงินได้	2	2,188	-	-	188	0.003%	2,000	0.01%
19. ส่วนของผู้ถือหุ้น	5	391,613	1	-102,000	-102,000	-0.21%	135,860	0.47%
20. ขาดทุนสะสม	-	-	2	-69,286	-41,000	-0.50%	-28,286	-0.14%

% of Sale และ % of TA คือ สัดส่วนของการเปลี่ยนแปลงของรายการเมื่อเทียบกับรายได้ (Sales) และ สินทรัพย์รวม (TA) ตามลำดับ โดยรายการในงบกำไรขาดทุนเปิดเผยไว้เปรียบเทียบโดยยอดขาย ส่วนรายการในงบแสดงฐานะการเงินไว้ใช้เปรียบเทียบต่อสินทรัพย์รวม; เครื่องหมายหน้าตัวเลขแสดงทิศทางการเปลี่ยนแปลงของรายการ โดย + (-) แสดงว่ารายการนั้นเพิ่มขึ้น (ลดลง) จากการใช้ TFRS 15 เมื่อเปรียบเทียบกับกรณีหากใช้ตามมาตรฐานเดิม

ในตารางที่ 7 แสดงจำนวนเงินที่เพิ่มขึ้นหรือลดลงของรายการต่าง ๆ ตามการรับรู้รายการใน TFRS 15 เมื่อเทียบกับมาตรฐานฉบับเดิม โดยตัวเลขมาจากการคำนวณและการเปิดเผยในหมายเหตุประกอบงบการเงินของทั้ง 18 บริษัทที่ปรับปรุงงบการเงินจากการนำ TFRS 15 มาใช้เป็นครั้งแรก ในคอลัมน์ (ก) แสดงจำนวนที่เปลี่ยนแปลงรวมจากทุกบริษัทที่เปิดเผยมูลไว้ คอลัมน์ (ข) แสดงค่าน้อยที่สุด (Min) ค่ามากที่สุด (Max) และค่าเฉลี่ย (Mean) ของจำนวนที่เปลี่ยนแปลงไปจากแต่ละบริษัท เช่น รายได้จากการขาย (รายการที่ 1) ตามคอลัมน์ (ก) มี 9 จาก 18 บริษัทที่เปิดเผยผลกระทบจากการใช้ TFRS 15 ต่อรายได้ โดยมี 1 บริษัทที่ TFRS 15 ทำให้กิจการมีรายได้ปี พ.ศ. 2562 เพิ่มขึ้น 14.697 ล้านบาท และมี 8 บริษัทที่ TFRS 15 ทำให้รายได้ลดลง โดยรวมรายได้ที่ลดลงจากทั้ง 8 บริษัท มีมูลค่าลดลงถึง 1,333 ล้านบาท หากพิจารณาการกระจายข้อมูลรายบริษัททั้ง 9 บริษัทพบว่า ค่าที่น้อยที่สุดหรือกิจการมีรายได้ลดลงมากที่สุดเท่ากับ 352 ล้านบาท บริษัทที่มีรายได้เพิ่มขึ้นมากที่สุดเท่ากับ 14.7 ล้านบาท ค่าเฉลี่ยจากการใช้ TFRS 15 ทำให้กิจการมีรายได้ลดลงเฉลี่ย 73.281 ล้านบาท ส่วนคอลัมน์ % of Sales เป็นการคำนวณจำนวนที่เปลี่ยนแปลงไปเทียบกับฐานรายได้รวม จากค่าตัวเลขน้อยที่สุด TFRS 15 ทำให้กิจการมีรายได้ลดลงมากที่สุดร้อยละ 2.27 ของรายได้รวม ส่วนกิจการที่มีรายได้เพิ่มขึ้นมากที่สุดมีขนาดเท่ากับร้อยละ 0.30 ของรายได้รวม ค่าเฉลี่ยของสัดส่วนการเปลี่ยนแปลงต่อรายได้รวมเท่ากับ -0.73% หรือรายได้ลดลงร้อยละ 0.73 ของรายได้รวม

สัดส่วนที่ลดลงของรายได้เฉลี่ยที่ไม่ถึง 1% สอดคล้องกับแบบสำรวจของ Grant Thornton (2018) ที่ผู้บริหารให้ความเห็นว่า TFRS 15 จะมีผลกระทบต่อการเงินแต่ไม่เกิน 1% ของรายได้เดิม สำหรับต้นทุนขาย (รายการที่ 2) และค่าใช้จ่ายในการขาย (รายการที่ 3) มีค่าเฉลี่ยลดลงหากเทียบกับการใช้มาตรฐานฉบับเดิม สาเหตุที่ต้นทุนขายลดลง ส่วนหนึ่งน่าจะมาจากจำนวนที่ผันแปรไปตามรายได้จากการขายที่ลดลง แต่แล้วต้นทุนลดลงโดยเฉลี่ยเพียงร้อยละ 0.04 น้อยกว่ารายได้ที่ลดลงร้อยละ 0.73 เป็นเพราะว่า ค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับของแถมเช่น เฟอร์นิเจอร์ จะรวมเป็นส่วนหนึ่งของต้นทุนขาย ต้นทุนขายจึงไม่ได้ลดลงมากเท่ากับรายได้ ส่วนค่าใช้จ่ายในการขายที่ลดลงโดยรวมถึง 1,616 ล้านบาท หรือลดลงโดยเฉลี่ยร้อยละ 0.88 ของรายได้รวม สาเหตุน่าจะเป็นเพราะประเด็นที่ 1-3 ในตารางที่ 7 ที่กิจการได้เปิดเผยไว้ว่า ตาม TFRS 15 ค่าใช้จ่ายในการขายส่วนหนึ่ง เช่น ค่านายหน้า ค่าใช้จ่ายที่จ่ายแทนลูกค้าและของแถมที่ให้แกลูกค้า มีการจัดประเภทรายการใหม่

แม้ว่า TFRS 15 ทำให้กิจการมีรายได้ลดลง แต่ต้นทุนขายและค่าใช้จ่ายในการขายก็ลดลงเช่นเดียวกัน ทำให้โดยเฉลี่ยเมื่อพิจารณาจากจำนวนเงินกิจการยังมีกำไรสำหรับปี พ.ศ. 2562 (รายการที่ 4) เพิ่มขึ้น 39.697 ล้านบาท เมื่อเทียบกับการใช้มาตรฐานเดิม แต่ถ้าพิจารณาด้วยอัตรากำไรสุทธิ (ร้อยละของกำไรสุทธิต่อยอดขาย) อัตรากำไรสุทธิลดลงร้อยละ 0.81 จึงทำให้เห็นผลกระทบจากการลดลงของรายได้ที่มีสาระสำคัญ สำหรับรายการอื่นในงบกำไรขาดทุนเบ็ดเสร็จที่มีการเปลี่ยนแปลงอีก เช่น ส่วนแบ่งกำไรจากกิจการร่วมค้า (รายการที่ 5) รายได้และค่าใช้จ่ายภาษีเงินได้ (รายการที่ 6 และ 7 ตามลำดับ)

ในส่วนของรายการในงบแสดงฐานะการเงิน ลูกหนี้การค้า (รายการที่ 8) ลดลงใน 2 บริษัท ค่าเฉลี่ย 50 ล้านบาท และมีรายการต้นทุนเพื่อให้ได้มาซึ่งสัญญา (รายการที่ 9) เพิ่มขึ้นใน 6 บริษัท ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 86 ล้านบาท รายการต้นทุนเพื่อให้ได้มาซึ่งสัญญา เช่น ค่านายหน้า เป็นรายการที่มาตรฐานฉบับเดิม (TAS18) ให้รับรู้ในค่าใช้จ่ายในการขาย แต่ตาม TFRS 15 รับรู้เป็นสินทรัพย์ได้ (ดูประเด็นที่ 1 ในตารางที่ 7) นอกจากนั้น ยังมี 1 บริษัทที่มีสินทรัพย์ตามสัญญา (รายการที่ 10) เพิ่มขึ้นจากที่เคยไม่เคยมีมาก่อน 2,246 ล้านบาท หรือ 10.93% ของสินทรัพย์รวม สินทรัพย์ตามสัญญาเป็นรายการที่เกิดขึ้นใหม่ตาม TFRS 15 อีกเช่นเดียวกัน สำหรับรายการที่ 11 รายได้ที่ยังไม่ถึงกำหนดชำระเพิ่มขึ้นใน 1 บริษัท รวม 14.956 ล้านบาท โดยเกิดในบริษัทรับเหมาก่อสร้างอันสอดคล้องกับประเด็นที่เปิดเผยไว้ในตารางที่ 6 ประเด็นที่ 3 ของธุรกิจรับเหมาก่อสร้างว่า หากกิจการได้ให้บริการลูกค้าตามสัญญามากกว่าจำนวนเงินที่เรียกเก็บได้ตามสัญญาจะรับรู้พักไว้ใน

รายการรายได้ที่ยังไม่ถึงกำหนดชำระ สำหรับรายการอื่น ๆ ในงบแสดงฐานะการเงินที่เปลี่ยนแปลงไปเมื่อเทียบกับมาตรฐานฉบับเดิมเป็นรายการเกี่ยวกับโครงการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ (รายการที่ 12) ที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ (รายการที่ 13) เงินลงทุนในกิจการร่วมค้า (รายการที่ 14) สินทรัพย์และหนี้สินภาษีเงินได้ (รายการที่ 15 และ 18) แต่เป็นรายการที่เกิดขึ้นในไม่กี่บริษัท

ในด้านหนี้สิน มีรายการเงินรับล่วงหน้าค่าก่อสร้าง (รายการที่ 16) ที่กิจการหนึ่งมีหนี้สินเพิ่มขึ้น 24.885 ล้านบาท เกิดจากเงินที่รับมาจากลูกค้าก่อนที่จะให้บริการเสร็จตามสัญญา สอดคล้องกับประเด็นที่ 2 ของธุรกิจรับเหมาก่อสร้างในตารางที่ 6 นอกจากนั้นยังมีรายการต้นทุนก่อสร้างค้างจ่าย (รายการที่ 17) ใน 1 บริษัทลดลงจำนวน 40 ล้านบาท

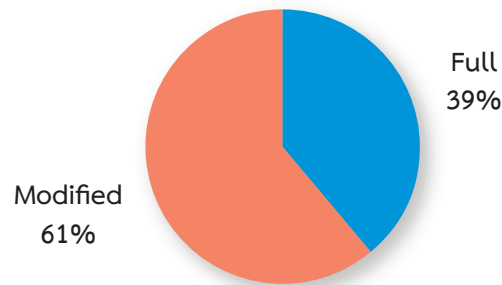
สำหรับส่วนของผู้ถือหุ้น (รายการที่ 19) มี 5 บริษัทที่เปิดเผยว่า ส่วนของผู้ถือหุ้นเพิ่มขึ้น ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 48.269 ล้านบาท นอกจากนั้น มี 2 บริษัทที่ TFRS 15 ทำให้เกิดขาดทุนสะสมลดลง หรือมีกำไรสะสมเพิ่มขึ้นนั่นเอง (รายการที่ 20)

หากพิจารณาโดยรวมจากทั้ง 20 รายการจะเห็นได้ว่า การใช้ TFRS 15 ทำให้รายการทางบัญชีเปลี่ยนแปลงถึง 20 รายการ เมื่อพิจารณาผลการเปลี่ยนแปลงโดยรวมเมื่อเทียบกับมาตรฐานเดิม หลายกิจการมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นที่รายการในงบกำไรขาดทุนเบ็ดเสร็จ รายได้และค่าใช้จ่ายเป็นรายการหลักที่ได้รับผลกระทบ เมื่อพิจารณาทั้งอุตสาหกรรม TFRS 15 ทำให้รายได้ลดลงถึง 1,333 ล้านบาท เมื่อพิจารณารายบริษัท โดยเฉลี่ยรายได้ลดลงร้อยละ 0.73 ของรายได้รวม แต่ค่าใช้จ่ายในการขายก็ลดลงร้อยละ 0.88 อันเนื่องมาจากการจัดประเภทรายการใหม่ เมื่อพิจารณาจากผลกำไรโดยเฉลี่ย แม้กิจการมีจำนวนกำไรสุทธิเพิ่มขึ้นประมาณ 40 ล้านบาท แต่อัตรากำไรสุทธิลดลงร้อยละ 0.81 ดังนั้น โดยรวมกิจการในอุตสาหกรรมนี้ได้รับผลกระทบทางลบจากการใช้ TFRS 15 ซึ่งตรงกันข้ามกับกลุ่มตัวอย่างกิจการอสังหาริมทรัพย์ในดูไบที่ได้รับผลกระทบทางบวกที่ TFRS 15 ทำให้กิจการมีรายได้และกำไรเพิ่มขึ้น (Trabelsi, 2018) นอกจากนั้น มีสินทรัพย์บางรายการเกิดขึ้นใหม่ เช่น ต้นทุนในการได้มาซึ่งสัญญา และสินทรัพย์ตามสัญญา เมื่อเทียบการเปลี่ยนแปลงนี้กับประเด็นที่กิจการเปิดเผยไว้ในตารางที่ 6 พบว่า สอดคล้องกัน

4.3 วิธีการปรับปรุงผลกระทบต่อการเงินอันเนื่องมาจากการนำมาตรฐานมาปฏิบัติครั้งแรก

สืบเนื่องจากที่กิจการต้องปรับปรุงผลกระทบจากการนำมาตรฐานมาใช้เป็นครั้งแรก TFRS 15 ให้ทางเลือกแก่กิจการในการปรับปรุงรายได้ 2 วิธี ได้แก่ วิธี Full Retrospective Approach และวิธี Modified Retrospective Approach ซึ่งแต่ละวิธีมีต้นทุนและประโยชน์ที่ได้จากข้อมูลในงบการเงินแตกต่างกัน

จากการสำรวจวิธีการที่ 18 บริษัทเลือกใช้ปรับปรุงงบการเงินจากการนำมาตรฐานมาใช้ครั้งแรกพบว่า 11 บริษัท (ร้อยละ 61) ใช้วิธี Modified Retrospective Approach และ 7 บริษัท (ร้อยละ 39) ใช้วิธี Full Retrospective Approach สัดส่วนในการเลือกใช้แต่ละวิธีแสดงในภาพที่ 3

ภาพที่ 3: สัดส่วนวิธีการปรับปรุงผลกระทบจากการนำมาตรฐานมาใช้ครั้งแรก

เมื่อศึกษาจำนวนของรายการปรับปรุงที่ปรับปรุงกับกำไรสะสมต้นงวดจำแนกตามแต่ละวิธี มีการกระจายข้อมูล ดังนี้

ตารางที่ 8: ผลกระทบต่อกำไรสะสมต้นงวดเมื่อนำ TFRS 15 มาปฏิบัติครั้งแรกจำแนกตามวิธีปรับปรุง

วิธี	จำนวนบริษัท	Min (พันบาท)	Max (พันบาท)	Mean	
				(พันบาท)	(% of TE _{t-1})
Full	7	32,798	664,486	146,299	2.54%
Modified	11	(37,548)	406,450	84,092	0.77%
รวม	18	(37,548)	664,486	108,284	1.46%

T-Test:

ค่าเฉลี่ยผลกระทบระหว่างกลุ่มที่ใช้ Full Retrospective Approach (146,299,000 บาท) กับกลุ่มที่ใช้ Modified Retrospective Approach (84,092,000 บาท) ไม่แตกต่างจากศูนย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (t-stat = 0.6492, p-value = 0.5324)

TE_{t-1} คือ ส่วนของผู้ถือหุ้นรวมในปี พ.ศ. 2561

ในตารางที่ 8 กลุ่มตัวอย่างที่ปรับตัววิธี Full Retrospective Approach มีมูลค่ารายการปรับปรุงเริ่มจากกำไรสะสมต้นงวดเพิ่มขึ้น 32 ล้านบาท ถึง 664 ล้านบาท ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 146 ล้านบาท หรือ 2.54% ของส่วนของผู้ถือหุ้นปีก่อน ในขณะที่กิจการที่ปรับตัววิธี Modified Retrospective Approach มีมูลค่ารายการปรับปรุงเริ่มจากกำไรสะสมต้นงวดลดลง 37 ล้านบาท ถึงกำไรสะสมต้นงวดเพิ่มขึ้น 406 ล้านบาท ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 84 ล้านบาท แต่น้อยกว่าร้อยละ 1 ของส่วนของผู้ถือหุ้นปีก่อน จากค่าเฉลี่ยจากทั้งสองวิธีพบว่า จำนวนผลกระทบต่อกำไรสะสมต้นงวดที่ปรับตัววิธี Full Retrospective Approach มีจำนวนสูงกว่า ซึ่งสมเหตุสมผล เนื่องจากวิธีนี้ปรับปรุงเสมือนหนึ่งใช้ TFRS 15 กับสัญญาทุกฉบับมาตั้งแต่ต้น ทำให้มูลค่ารายการนำจะสูงกว่าได้ อย่างไรก็ตาม เมื่อทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระหว่างสองวิธี (146 กับ 84 ล้านบาท) ไม่พบว่า ค่าเฉลี่ยแต่ละวิธีแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อย่างไรก็ตาม ผลการทดสอบทางสถิติถูกจำกัดด้วยกลุ่มตัวอย่างขนาดเล็ก

5. อภิปรายและสรุปผลการวิจัย

จากการสำรวจผลกระทบของ TFRS 15 ต่อการรายงานทางการเงินของกิจการในอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้างจำนวน 91 บริษัท โดยรวบรวมข้อมูลจากการเปิดเผยของบริษัทในงบการเงิน พบผลการศึกษาที่สำคัญ 3 ประการ ได้แก่ (1) นโยบายบัญชีที่กิจการในอุตสาหกรรมนี้เลือกใช้ตาม TFRS 15 ไม่แตกต่างจากเดิม ธุรกิจพัฒนาอสังหาริมทรัพย์มีการเปลี่ยนไปรับรู้รายได้ภายในช่วงเวลาหนึ่ง (Overtime) เนื่องจากกิจการไม่ได้ระบุในสัญญาว่า สามารถบังคับให้ลูกค้าชำระได้ (No Enforceable Right) ส่วนธุรกิจรับเหมาก่อสร้างรับรู้รายได้ภายในช่วงเวลาหนึ่ง (Overtime) ซึ่งไม่ได้แตกต่างจากเดิมตามที่ PwC (2017) ประเมินไว้ว่า การรับรู้รายได้ของธุรกิจรับเหมาก่อสร้างโดยรวมไม่ได้เปลี่ยนแปลงมาก เพียงแต่มีชื่อเรียกเกณฑ์ในการรับรู้รายได้แตกต่างจากเดิม สำหรับการวัดอัตราความก้าวหน้า เพื่อใช้คำนวณการรับรู้รายได้ตลอดช่วงเวลา ร้อยละ 77 ของกลุ่มตัวอย่างวัดอัตราความก้าวหน้าของงานด้วยวิธีป้อนปัจจัยนำเข้า (Input Method) (2) จากการนำมาตรฐานใหม่มาปฏิบัติครั้งแรกกิจการต้องคำนวณผลกระทบย้อนหลังเสมือนนำ TFRS 15 มาใช้ ตั้งแต่ต้นพบว่า จาก 91 บริษัทมีเพียง 18 บริษัทที่ปรับปรุงงบการเงินย้อนหลัง ส่วนที่เหลือระบุว่า ไม่มีผลกระทบอย่างมีสาระสำคัญจากการนำ TFRS 15 มาใช้เป็นครั้งแรก ใน 18 บริษัท จำนวนรายการปรับปรุงต่อกำไรสะสมต้นงวดเฉลี่ยเพิ่มขึ้น 108 ล้านบาท หรือร้อยละ 1.5 ของส่วนของผู้ถือหุ้นปีก่อน สำหรับการรับรู้รายการแบบใหม่ตาม TFRS 15 รายได้ประจำปี พ.ศ. 2562 ของกิจการโดยเฉลี่ยลดลง ต้นทุนขายและค่าใช้จ่ายในการขายก็ลดลงด้วยเช่นกัน กำไรสุทธิของกลุ่มตัวอย่าง 18 บริษัท โดยเฉลี่ยเพิ่มขึ้น 40 ล้านบาท แต่เมื่อเทียบกับอัตรากำไรสุทธิพบว่า อัตรากำไรสุทธิลดลงร้อยละ 0.81 ดังนั้นโดยรวม TFRS 15 มีผลกระทบเชิงลบต่อการรายงานทางการเงิน สำหรับทิศทางการรับรู้รายได้และต้นทุนของสัญญาเปลี่ยนแปลงไปตามประเด็นที่ Toommanon (2020) เคยให้ไว้ (3) วิธีการที่ 18 บริษัท เลือกใช้ในการปรับปรุงงบการเงินย้อนหลัง ร้อยละ 61 เลือกใช้วิธี Modified Retrospective Approach ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับตัวอย่างในประเทศอื่น (Trabelsi, 2018; Vaicekauskas, 2020) สาเหตุที่วิธีการนี้ได้รับความนิยมมากกว่า เนื่องจากมีความง่ายและต้นทุนต่ำกว่า วิธี Full Retrospective Approach แต่อย่างไรก็ดีวิธีดังกล่าวทำให้งบการเงินขาดคุณสมบัติของการเปรียบเทียบกันได้

ข้อจำกัดของงานวิจัยนี้อยู่ที่การสำรวจเฉพาะกลุ่มอุตสาหกรรม ไม่สามารถนำผลการสำรวจไปใช้กับอุตสาหกรรมอื่น แต่ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับแนวปฏิบัติทางบัญชี นอกจากนี้ จำนวนตัวอย่างของบริษัทที่ปรับปรุงงบการเงินย้อนหลังมีเพียง 18 จากกลุ่มตัวอย่างรวม 91 บริษัท ทำให้ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงอนุมานถูกจำกัดด้วยกลุ่มตัวอย่างขนาดเล็ก

ประโยชน์ที่ได้จากการสำรวจการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับรายได้ในทุกส่วนของงบการเงิน ทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับการนำมาตรฐานไปปฏิบัติใช้ใน 4 ด้าน ดังนี้

ด้านที่หนึ่ง ก่อนเริ่มใช้ TFRS 15 หลายกิจการกังวลกับการรับรู้รายการและตัวเลขทางการเงินที่จะเปลี่ยนไป โดยเฉพาะผลกระทบเชิงลบ (Tantirittisak, 2019) แต่จากผลการสำรวจในกลุ่มอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้างในงานวิจัยนี้พบว่า ไม่ใช่ทุกบริษัทที่ได้รับผลกระทบจากการเริ่มใช้มาตรฐานฉบับใหม่ มีแค่ 18 จาก 91 บริษัทที่ได้รับผลกระทบอย่างมีสาระสำคัญ นอกจากนี้ จากการปรับปรุงกำไรสะสมต้นงวดเมื่อนำมาตรฐานมาปฏิบัติครั้งแรก กำไรสะสมต้นงวดของกิจการเพิ่มขึ้น 108 ล้านบาท ผลกระทบเชิงลบเกิดขึ้นในงบกำไรขาดทุนเบ็ดเสร็จประจำปี พ.ศ. 2562 มากกว่า รายการรายได้และอัตรากำไรสุทธิลดลงหากเทียบกับการใช้เกณฑ์เดิม แต่ผลกระทบไม่ถึงร้อยละ 1 ของรายได้รวม ทิศทางของรายได้ที่ลดลงตามมาตรฐานใหม่นี้ น่าจะส่งผลต่อไปยังการวางแผนในการดำเนินงานของผู้บริหารในปีต่อ ๆ ไป ว่าจะทำอย่างไรเพื่อให้กิจการสามารถรักษาระดับอัตรากำไรสุทธิไว้ได้ดังเดิม

ด้านที่สอง ข้อมูลจากการเปิดเผยการรับรู้รายการรายได้และต้นทุนที่เปลี่ยนแปลงไปของกลุ่มตัวอย่าง (ตารางที่ 6) เป็นสิ่งช่วยเตือนนักลงทุนว่า เมื่อมีการเริ่มใช้มาตรฐานฉบับใหม่ งบการเงินสองปีที่น่ามาพิจารณาอาจเปรียบเทียบกันไม่ได้ และกิจการส่วนใหญ่ไม่ได้ปรับปรุงงบการเงินย้อนหลังเสมือนว่า ใช้มาตรฐานฉบับใหม่มาแต่แรก ในปี พ.ศ. 2563 จะมีการนำมาตรฐานฉบับใหม่มาใช้อีกหลายฉบับ การใช้รายงานทางการเงินในปีดังกล่าวต้องระมัดระวังเช่นเดียวกันว่า รายการทางการเงินจากงบการเงินสองปีอาจเปรียบเทียบกันไม่ได้

ด้านที่สาม จากการที่ TFRS 15 รับรู้รายการตามเนื้อหาในสัญญาที่กิจการเขียนไว้ งานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นบทบาทที่สำคัญของมาตรฐานการบัญชีที่มีผลต่อผลการดำเนินงาน ในการวางแผนกลยุทธ์ ผู้บริหารควรมีฝ่ายบัญชีร่วมประชุมด้วย เพื่อให้แผนกลยุทธ์นั้นสะท้อนในงบการเงินในด้านที่เป็นประโยชน์สูงสุดต่อกิจการ ดังตัวอย่างของการเขียนเกี่ยวกับความสามารถในการบังคับให้ลูกค้าจ่ายชำระได้ในสัญญา (Enforceable Right) จะทำให้ธุรกิจพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ที่สร้างอสังหาริมทรัพย์แล้วขาย (Off-Plan Projects) สามารถรับรู้รายได้ภายในช่วงเวลาหนึ่ง (Overtime) ตามอัตราความก้าวหน้าของงานได้โดยไม่ต้องรอให้สร้างเสร็จแล้วโอนถึงจะสามารถรับรู้รายได้ได้ ซึ่งส่งผลให้กิจการรับรู้รายได้ได้เร็วขึ้น

ด้านที่สี่ แนวปฏิบัติทางการบัญชีและทางเลือกที่กิจการเลือกใช้ในงานวิจัยนี้เป็นประโยชน์ต่อคณาจารย์และหน่วยงานกำกับดูแลและออกมาตรฐาน เช่น สภาวิชาชีพบัญชี ในพระบรมราชูปถัมภ์ ที่จะใช้เป็นข้อมูลสำหรับแนวปฏิบัติที่บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยเลือกใช้

นอกจากนั้น จากการที่ผลการศึกษาแสดงให้เห็นการเลือกนโยบายบัญชีไปปฏิบัติ ตั้งแต่การวัดอัตราความก้าวหน้าของงานไปจนถึงการปรับปรุงงบการเงินย้อนหลัง เมื่อมีทางเลือกเกิดขึ้นก็จะเกิดความหลากหลายในการปฏิบัติงานวิจัยในอนาคตอาจศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเลือกนโยบายทางบัญชี รวมถึงขยายขอบเขตไปศึกษาในอุตสาหกรรมอื่น เพื่อเพิ่มขนาดกลุ่มตัวอย่างและเป็นประโยชน์ในการอ้างอิง

REFERENCES

- Boonyoung, Y., & Acaranupong, K. (2018). A comparative study of the relationship between financial ratios and stock prices of companies listed on property development sector and construction materials sector in the Stock Exchange of Thailand. *Journal of Accounting Professions*, 14(2), 23–36.
- Chavanwan, W., & Srijunpetch, S. (2020). The effect of applying TFRS 15 revenue from contracts with customers on earnings quality. *Journal of Accounting Professions*, 16(3), 5–22.
- Grant Thornton. (2018). Disclosing the expected impact of IFRS 15. Retrieved May 4, 2020, from <https://www.grantthornton.co.uk/insights/disclosing-the-expected-impact-of-ifs-15/>.
- Jiaramaneetaweasin, P. (2020, 25 December 2020). *Thai financial reporting standard 16 Seminar Handouts*. Hosted by Thai Accounting Association. Bangkok.
- Kosonboon, L., & Imjongjairak, O. (2010). Thai accounting standard-consolidated financial statements and separate financial statements: Opinions of auditors and financial statement preparers of SET100 companies. *Journal of Accounting Professions*, 6(2), 69–82.
- KPMG. (2016). IFRS 15 revenue. Retrieved October 11, 2020, from <https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/ng/pdf/audit/ifs-15-high-level-impact-assessment-for-management.pdf>.
- Laoarun, W., Limthiemrat, T., & Ruanlek, N. (2016). The efficiency comparisons among t and mann-whitney test statistics when the presence of outliers. *Veridien E-Journal, Science and Technology Silpakorn University*, 3(5), 93–108.
- Lisovskaya, I. A. (2017). Transition to the application of IFRS 15 and IFRS 16 as a factor of changes in the financial position of an enterprise. *Accounting. Analysis. Auditing*, (4), 27–35.
- Mattei, G., & Paoloni, N. (2019). Understanding the potential impact of IFRS 15 on the telecommunication listed companies, by the disclosures’ study. *International Journal of Business and Management*, 14(1), 169–179.
- Morales Diaz, J., & Zamora Ramirez, C. (2018). IFRS 16 (leases) implementation: Impact of entities’ decisions on financial statements. *Aestimatio: The IEB International Journal of Finance*, 17, 60–97.
- Peters, M. (2016). *The new IFRS 15 standard: Implementation challenges for Belgian companies* [Master’s Thesis, Université de Liège]. Retrieved January, 17, 2021, from <https://matheo.uliege.be/handle/2268.2/1243>
- Priebjrivat, A. (2007). The effect of changes in accounting for investments from the equity method to the cost method in separate financial statements. *The SET Newsletter*, 9(2), 8–9.
- PwC. (2017). In depth: A look at current financial reporting issues- revenue from contracts with customers ‘real estate industry supplement’. Retrieved March 20, 2020, from <https://www.pwc.com/gx/en/audit-services/ifs/publications/ifs-15/ifs-15-industry-supplement-real-estate.pdf>.

- REIC, Real Estate Information Center. (2020). Real estate going down in year 2020, hope for the government's support. Retrieved September 26, 2020, from <https://www.reic.or.th/News/RealEstate/441203>.
- Silvia, M. (2015). *IFRS 15 examples: How IFRS 15 affects your company*. Retrieved August 1, 2020 from <https://www.ifrsbox.com/ifrs-15-examples/>
- Srijunpetch, S., & Phakdee, A. (2020). How did the first year of TFRS 15 implementation have an impact on the financial statements? *Journal of Accounting Professions*, 15(2), 23–42.
- Tantirittisak, P. (2019). TFRS 15 revenue from contracts with customers and effects from a change in the standard. Retrieved September, 26, 2020, from <https://www.tfac.or.th/upload/9414/c72pC3NFy6.pdf>.
- TFAC, Thailand Federation of Accounting Professions. (2017a). Thai accounting standard no.18: Revenue.
- TFAC, Thailand Federation of Accounting Professions. (2017b). Thai accounting standard no. 11: Construction contracts.
- TFAC, Thailand Federation of Accounting Professions. (2019). Thai financial reporting standard no.15: Revenues from contracts with customers.
- TFAC, Thailand Federation of Accounting Professions. (2020). Conceptual framework for financial reporting.
- Toommanon, V. (2007). Effects on listed companies when accounting for investments changed from the equity method to the cost method. *Chulalongkorn Business Review*, 29(2), 33–63.
- Toommanon, V. (2020). TFRS 15 insights for property development sector. *Booklet of Thai Accounting Association*, 16(2), 16–20.
- Toommanon, V., & Tantiprapa, V. (2011). Effect of IAS 19 employee benefits implementation on 2011 financial statements. *Journal of Accounting Professions*, 7(4), 22–49.
- Trabelsi, N. S. (2018). IFRS 15 early adoption and accounting information: Case of real estate companies in Dubai. *Academy of Accounting and Financial Studies Journal* (1).
- Vaicekauskas, D. (2020). First time adoption of IFRS 15 “revenue from contracts with customers”: The case of Lithuanian listed companies. *Buhalterinės Apskaitos Teorija ir Praktika*, 21.
- Veronica, G., & Marian, S. (2016). Effects and implications of the implementation of IFRS 15-revenue from contracts with customers. *Management Strategies Journal*, 34(4), 95–106.
- Vichitlekarn, S. (2007). Directions and sizes of the effects caused by changes in accounting for investments from the equity method to the cost method. *Journal of Accounting Professions*, 2(2), 44–66.
- Worakitkasemsakul, S. (2011). *Research methodology for behavioral and social science research*. Retrieved January, 16, 2021, from <https://pws.npru.ac.th>.
- Yi Lin, C., Chee Seng, C., & Graeme, G. (2012). The impact of mandatory IFRS adoption on accounting quality: Evidence from Australia. *Journal of International Accounting Research*, 11(1), 119–146.
- Zeghal, D., Chtourou, S. M., & Fourati, Y. M. (2012). The effect of mandatory adoption of IFRS on earnings quality: Evidence from the European Union. *Journal of International Accounting Research*, 11(2), 1–25.